

”Det er jo et psykisk spill...”

En kvalitativ forskningsstudie om elevers opplevelse av digital mobbing, og deres tanker om hvordan dette kan forebygges i skolen.

Lene Følstad

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Trondheim, mai 2015

Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Pedagogisk institutt

”Altså, vi blir jo bare mer oppdatert. Før ble vi jo født med ski på beina, men nå fødes vi med Iphone i hånda liksom”

(Vera 16 år)

Sammendrag

Selv om digital mobbing er et forholdsvis nytt fenomen, har interesse fra forskere økt de siste årene. Mobbing på nett har fått en større plass i media, men uenighet om hvordan digital mobbing skal defineres og forstås, er med og kompliserer forskningen på fenomenet.

Formålet med denne studien er å få kunnskap om elevenes opplevelser og erfaringer med digital mobbing, og samtidig få et innblikk i hvordan skoler forebygger mobbing på nett og hvilke tiltak elevene selv mener burde vært igangsatt i det forebyggende arbeidet.

For å kunne besvare ”Hvordan opplever elever digital mobbing, og hvordan mener de dette kan forebygges i skolen?” ble kvalitative dybdeintervju av ni skoleelever i alderen 15-17 år fra seks ulike skoler gjennomført. Oppgaven har et metodisk induktivt design, hvor teori er basert på informantenes utsagn. For å forstå digital mobbing kreves det innsikt i tradisjonell mobbing, og mobbing kan ses i sammenheng med proaktiv aggresjon.

Funnene fra denne studien tyder på at digital mobbing er på vei til å ta over for den tradisjonelle mobbingen. Informantenes fortellinger viser at mobbing på nett er mer utbredt enn man kanskje skulle tro, hvor det i hovedsak er jentene som både mobber og er mest utsatt for digital mobbing. Anonymiteten beskrives både som et kjennetegn og et krav i digital mobbing. Dette begrunnes med at krenkelser som sendes på nett med avsenders navn ikke regnes som digital mobbing, men mer som tradisjonell mobbing fordi man bruker sitt digitale ansikt i møtet med offeret. Informantene skildrer videre mobbing på nett som et gruppefenomen, hvor alle kan være et potensielt offer. Samtidig indikerer studien at flere av dagens unge mangler medie- og digital kompetanse. Informantenes fortellinger tyder også på at skolen og lærerne har for lite kunnskap og kompetanse om digital mobbing. Dette er grunnen til at elevene ikke ønsket å si ifra til skolene dersom de ble utsatt for mobbing på nett. Elevene ønsker selv mer fokus rundt digital mobbing, gjerne i form av foredrag som er realistisk og gripende.

Både lærere, foreldre og elever har behov for mer kunnskap og kompetanse om fenomenet. Samtidig kan det virke som et godt samarbeid mellom skole og hjem er viktig, både for å avdekke mobbing og for å forebygge digital mobbing. Målet med denne studien er å øke kunnskapen om og forståelsen av fenomenet digital mobbing, slik dagens ungdommer opplever det. Studien bidrar også med forslag til hvordan skoler kan jobbe forebyggende mot digital mobbing.

Forord

Denne masteroppgaven signaliserer slutten på min tid på NTNU. Etter fem år med pedagogikk, idrett og til slutt spesialpedagogikk har jeg lært utrolig mye, og er nå klar for å begynne arbeidslivet. Digital mobbing er et relativt nytt og utrolig spennende tema som jeg synes er både relevant og interessant for meg som spesialpedagog, og som jeg selv mener trenger mer forskning. Selv om digital mobbing er et tema jeg har stor interesse for, har det vært en lang og krevende prosess. Det har til tider vært tungt, men det ordnet seg til slutt!

Jeg vil sende en stor takk til alle informantene som deltok i denne studien. Uten dere ville ikke dette vært mulig. Det har vært en ære å få deres opplevelser og erfaringer om et så viktig og aktuelt tema, og det har vært en fryd å jobbe med dere.

Min veileder Audhild Løhre fortjener også en stor takk! Uten dine kunnskaper og engasjement ville ikke dette vært mulig. Du har vært en motivator hele veien, og jeg ser på denne masteroppgaven som et resultat av et godt samarbeid. Takk også til Hildegunn Fandrem, for en lærerik dag i Stavanger fylt med faglig innputt og nyttige diskusjoner.

Min familie fortjener også en takk, dere har nok støttet meg mer enn dere selv vet. Jeg vil også benytte anledningen til å takke alle studievenner og andre venner, som har bidratt til at studieårene i Trondheim har vært fantastisk! Ingen nevnt, ingen glemt. Til slutt fortjener også min kjære samboer en stor takk. Du har tørket tårer, lest korrektur, gitt motiverende ord og ikke minst bidratt med kritiske spørsmål og konstruktiv kritikk. Denne prosessen hadde nok ikke gått uten dere alle, så tusen takk!

Trondheim 04.05.2015

Lene Følstad

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.1 Oppgavens struktur.....	3
1.2 Tidligere forskning	4
2.0 Teori	7
2.1 Tradisjonell mobbing	7
2.1.1 Ulike former for mobbing.....	8
2.2 Digital mobbing.....	8
2.2.1 Redskap og metoder for digital mobbing	10
2.2.1.1 Redskap for digital mobbing.....	10
2.2.1.2 Metoder for digital mobbing	11
2.2.2 Karakteristikk av digitale mobbere.....	12
2.2.3 Karakteristikk av digitale mobbeofre	13
2.3 Aggresjon	14
2.3.1 Proaktiv Aggresjon	14
2.4 Mediekompetanse.....	16
2.5 Forebygging	17
2.5.1 Opplæringslova § 9a-3.....	18
2.5.2 Manifest mot mobbing.....	18
2.5.3 MOT	19
3.0 Forskningsmetode	21
3.1 Det kvalitative forskningsintervjuet	22
3.2 Forskerrollen og forforståelsen.....	23
3.3 Utvalg	24
3.4 Intervjuguide.....	25
3.5 Intervjuprosessen	27
3.6 Transkribering	29
3.7 Analyse og tolkning.....	29
3.8 Etske betraktninger.....	31
4.0 Presentasjon av funn.....	33
4.1 Tidsbruk og nettsted	33

4.1.1 Tidsbruk.....	33
4.1.2 Nettsted.....	34
4.2. Digital mobbing.....	35
4.2.1 Hva er digital mobbing og hvorfor skjer det	35
4.2.2 Hvem er digitale mobbere og hvem er offeret for digital mobbing.....	38
4.2.3 Hvor skjer digital mobbing.....	40
4.2.4 Kjønnforskjeller	40
4.3 Egne opplevelser	41
4.4 Forebygging	43
4.4.1 Hva gjør skolene	43
4.4.2 Hva ønsker elevene.....	44
5.0 Drøfting	47
5.1 Informantenes erfaringer med digital mobbing.....	47
5.1.1 Anonymitet i digitale medier	48
5.1.2 Anonymitet som makt	48
5.1.3 Tidsaspektet i digital mobbing	49
5.1.4 Tilhørighet og makt i digital mobbing.....	50
5.1.5 Er digital mobbing jentenes arena?	51
5.1.6 Mobbing i endring?	52
5.2 Forebygging av digital mobbing	53
5.2.1 Skolens rolle	54
5.2.2 Mediekompetanse	55
5.2.3 Virker programmene?.....	56
5.2.4 Informantenes forslag til løsning	56
5.3 Kritisk blikk på egen forskning	57
5.4 Implikasjoner for videre praksis og forskning	59
5.5 Konklusjon	59
6.0 Referanseliste	61
Vedlegg 1: Informasjonsark	70
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	72
Vedlegg 3: Godkjenning NSD	74

1.0 Innledning

”Kommunikasjonen på nettet har dessverre senket terskelen for hva vi tillater oss å si om og til hverandre. Det er vondt å høre alle historiene om mobbing – både på skolen, på sosiale medier og på arbeidsplassen” (NRK, 2014). Slik omtaler Hans Majestet Kongen digital mobbing i sin nyttårstale i 2014. Som alt annet, har også mobbingen utviklet seg med tiden. Kommunikasjonsverktøyene har hatt en enorm utvikling de siste 10-20 årene, og mobiltelefonen har gått fra å være et kostbart apparat til allemannseie (Auestad & Roland, 2005). I dag kan vi ikke bare overføre tekst og tale, men vi har også muligheten til å ta samt å formidle bilder og videoer med mobiltelefonen. Dette gir oss enorme muligheter for kommunikasjon, informasjonsinnhenting og spredning. Denne muligheten er til stor glede for mange, men som alle andre verktøy kan dette også brukes til å skade andre. Samfunnet er i stadig endring, og gjennom en økt digitalisering har mobbingen endret seg og slått rot på et nytt og utfordrende felt: i den digitale verden (Auestad & Roland, 2005; Roland, 2002).

De siste årene har det vært mye fokus på mobbing og digital mobbing i media, samtidig har digital mobbing også fått mer oppmerksomhet i skolen. Opplæringsloven kapittel 9a starter som følgende: *”Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring”* (Opplæringslova, 1998). Denne loven tar for seg elevens skolemiljø, og er det nærmeste elevene kommer en arbeidsmiljølov. Skolen skal med andre ord sørge for at alle elever har det bra på skolen både psykisk og fysisk, og det er i opplæringsloven § 9a-3 at fokuset er rettet mot det psykososiale læringsmiljøet hvor vi kan plassere mobbing. Digital mobbing har blitt et alvorlig og økende problem blant barn og unge (Lysbakken, 2010; Læringsmiljøsenderet, 2014), og det er ingen hemmelighet at digital mobbing i likhet med tradisjonell mobbing kan føre til store konsekvenser for den som utsettes for det. Psykososiale vansker som følge av mobbing er et kjent problemområde innenfor spesialpedagogikken (Olweus & Solberg, 2006), og blir dermed et høyst aktuelt tema for meg som spesialpedagog, men også for andre som jobber med barn og unge. Digital mobbing er et område som lærere, pedagoger og spesialpedagoger må ha kunnskap og kompetanse om, og ikke minst være oppdatert i hvordan det utvikler seg. Det har etter hvert blitt stor interesse omkring digital mobbing, men det er fortsatt mye forskning som må utføres for å få god nok oversikt over fenomenet.

Skolen skal med andre ord sørge for at alle elever har det bra, både fysisk og psykisk. For at dette skal være mulig må den norske skolen kunne forebygge digital mobbing, og det vil da

være viktig å ha kunnskap om temaet. Hensikten med dette masterprosjektet er å bidra med en slik kunnskap om hvordan ungdommer opplever fenomenet digital mobbing. Gjennom en kvalitativ undersøkelse blant ungdommer i alderen 15-17 år ønsker jeg å se nærmere på hvordan dagens ungdommer opplever digital mobbing, og ikke minst se på hvilke tiltak som blir gjort for å forebygge, og hvilke tiltak ungdommene selv ville satt i gang for å forebygge digital mobbing. Gjennom å ha et elevperspektiv på denne oppgaven, vil det gi innsikt i hvordan dagens ungdommer opplever og forstår digital mobbing, som vil være nyttig kunnskap i arbeidet med å forebygge denne formen for mobbing. På bakgrunn av dette har jeg valgt følgende hovedproblemstilling for denne oppgaven:

Hvordan opplever elever digital mobbing, og hvordan mener de dette kan forebygges i skolen?

For å bedre kunne gi svar på hovedproblemstillingen, har jeg utarbeidet fire forskningsspørsmål som jeg også vil se nærmere på i oppgaven.

- Hvor skjer digital mobbing og når skjer den?
- Hvem er mobberne og offeret for digital mobbing?
- Hvilke forskjeller er det i forhold til kjønn og mobbing på nett?
- Hva gjør skolene i dag for å forebygge digital mobbing?

Når det kommer til valg av begrep for mobbing på nett, er det to kjente begrep som brukes i Norge: digital mobbing og nettmobbing. Jeg vil i denne oppgaven bruke begrepet digital mobbing, ettersom det er dette begrepet som blir brukt i all norsk faglitteratur. Litteratur utenfor Norge referer til det engelske begrepet for digital mobbing, cyberbullying.

Nettmobbing kan også brukes for å forklare fenomenet, og blir i denne oppgaven brukt i intervjuguiden og i sitater av informantene utsagn. I drøftingen blir begge begrepene brukt.

1.1 Oppgavens struktur

I den neste delen av oppgaven vil jeg belyse den litteraturen som finnes om digital mobbing og forebygging av mobbing på nett. En slik redegjørelse er med å plassere prosjektet i forskningslandskapet, samtidig som flere av disse studiene tar opp viktige elementer som kan knyttes til min studie og som vil bli brukt i drøftingen.

I kapittel to vil jeg presentere denne oppgavens teoretiske perspektiv. Digital mobbing er en utvikling av den tradisjonelle mobbingen, og det vil derfor være nødvendig å definere den tradisjonelle mobbingen først og videre se på ulike former for mobbing. Digital mobbing vil videre bli belyst, sammen med redskaper og metoder knyttet til digital mobbing. Hvem er mobberne, og hvem er offeret for mobbing på nett vil også bli presentert. Mobbing betegnes av Roland(2014) og Olweus (2000) som en negativ atferd, og kan være påvirket av aggresjon. Aggresjon vil derfor bli en del av kapittelet, mens hovedvekten vil ligge på den proaktive aggresjonen. En proaktiv aggresjon kan knyttes mot mobbing da den har fokus på å oppnå en gevinst ut av handlingen (Roland, 2014). For å kunne bruke digitale medier på en trygg måte, trengs det mediekompetanse. Mediekompetanse vil derfor bli utdypet, og videre drøftet opp mot spørsmålet om dagens unge har disse ferdighetene, holdningene og en kritisk refleksjon i bruk av digitale verktøy. Avslutningsvis i denne delen av oppgaven vil jeg ta for meg forebygging, og her fokusere på MOT og Manifest mot mobbing. Flere av informantene mine gikk på skoler som brukte disse to programmene. Opplæringsloven §9a-3 vil også bli beskrevet under forebyggingsdelen, da den gir føringer for hvordan skolen skal ta vare på elevene, og kan knyttes opp mot hvordan forebygge digital mobbing.

I kapittel tre vil forskningsmetoden bli belyst. Her vil jeg gi en grundig beskrivelse av hvordan studien har blitt gjennomført, og beskrive viktige poenger og avgjørelser som er gjort fra studiestart til studieslutt.

Kapittel fire og fem må ses i sammenheng, ettersom jeg har valgt å dele funn og drøfting i to separate deler. Dette for først å gi en grundig gjennomgang av funn fra analysen, for så å drøfte funnene i et eget kapittel. Funnene vil bli drøftet opp mot relevant teori og tidligere forskning, som er belyst tidligere. Til slutt vil jeg se kritisk på min egen forskning, komme med implikasjoner for videre praksis og forskning og avslutte med en konklusjon.

1.2 Tidligere forskning

Begrepet mobbing er ikke mer enn om lag 40 år gammelt (Heinemann, 1973), og det var først tidlig på 1970 tallet at man systematisk begynte å samle inn informasjon om problemet.

Forskningen var i begynnelsen rettet mot Skandinavia, men oppmerksomheten spredte seg i løpet av 1980- og 1990-årene til andre land som Japan, England, USA og Australia (Olweus, 2000). Det har gradvis vokst frem en internasjonalt samstemt forståelse av hvordan mobbing bør defineres, og de definisjonene som brukes har nesten identiske elementer (Roland, 2014). Norge har vært ledende når det gjelder forskning på tradisjonell mobbing, men når det kommer til mobbing på nett, er det USA som har vært først ut. USA har forsket på digital mobbing siden 2003, mens Norge og resten av Skandinavia har begrenset med forskning på digital mobbing (Li, Cross & Smith, 2012).

Det finnes som sagt begrenset med forskning på digital mobbing i Norge og Skandinavia, og de fleste studiene som er gjennomført er kvantitative og fokuserer på utbredelsen av digital mobbing i skolen. Læringsmiljøsenderet i Stavanger er et nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning, og forskerne ved senteret har bidratt med kunnskap om skole, atferd og læringsmiljø. Senteret har forskningsbasert kunnskap om det kontinuerlige arbeidet med å forebygge, avdekke, følge opp og stoppe mobbing (Universitetet i Stavanger, 2013).

Bruk Hue er en dialogbasert kampanje mot digital mobbing som ble startet i 2009 (Barnevakten, 2014), og Norstat har på vegne av Telenor, Medietilsynet, Røde Kors og Barnevakten gjennomført flere undersøkelser knyttet til barn og unges holdninger til digital mobbing fra 2008 til nå (Barnevakten, 2013; Norstat, 2012). Undersøkelsene viser en nedgang i utbredelsen av mobbing og erting på nett og mobil med seks prosentpoeng siden Telenor startet å kartlegge omfanget av problemet i 2008. Undersøkelsene viser også at man er klar over konsekvensen både for den som mobber og blir mobbet, og det kan se ut som at jenter er både mer utsatt og mobber mer på nett enn hva gutter gjør.

Internasjonalt er det gjennomført mye forskning på fenomenet Cyberbullying. Li 2006, Li 2007, Kowalski & Limber 2007, Vandebosch & Van Cleemput 2009, Tokunaga 2010 er noen eksempler på studier som har forsket på Cyberbullying i skolen, og de har blant annet hatt fokus på mobberne, offeret for mobbing og kjønnsforskjeller. Studiene viser at flertallet av offer for cyberbullying ikke sier ifra til voksne (Li, 2007; Li, 2006), og det kan se ut som jenter oftere er offer for cyberbullying enn gutter (Li, 2007). Gutter hadde større sannsynlighet for å mobbe på den tradisjonelle måten og via nett enn jenter (Li, 2006).

Forskning viser og at offer for cyberbullying har en større risiko for psykososiale vansker og vansker knyttet til det akademiske (Tokunaga, 2010). Studiene viser at cyberbullying er et problem av betydelig omfang (Kowalski & Limber, 2007), mens Vandebosch & Van Cleemput (2009) påpeker at cyberbullying ikke er et like stort problem.

Både Dan Olweus, Erling Roland og Elisabeth Staksrud er eksempler på norske forskere som har forsket på digital mobbing. Elisabeth Staksrud (2013) presenterer omfattende internasjonal og norsk forskning omkring barns bruk av Internett og deres erfaringer med digital mobbing basert på ”EU KIDS ONLINE II” og ”EU KIDS ONLINE III”. Boken tar for seg hvem, hvor, hvordan, hvorfor og hva voksne kan gjøre når det kommer til digital mobbing, og er svært relevant for denne oppgaven. Boken er basert både på spørreundersøkelser og intervju, og gir dermed en bredere innsikt enn annen tidligere norsk forskning.

Flesteparten av studier om cyberbullying og digital mobbing har en kvantitativ tilnærming, og det kan virke som det er mangel på studier med et kvalitativt utgangspunkt. Agatson, Kowalski & Limber (2007) sin studie om ”*Students’ perspective on Cyber Bullying*” er den studien som ligger nærmest min oppgave. Denne studien har et kvalitativt utgangspunkt, hvor fokusgruppeintervju er benyttet. Formålet med studien er å få en bedre forståelse av cyberbullying, samtidig se på eventuelle behov for å forebygge dette. Videre gjennomførte Jens Nærbøe (2011) en kvalitativ studie med dybdeintervju for å se på jenters erfaringer med aggresjon, trakassering og mobbing på nett, og han kom blant annet frem til at jenter mobber og trakasserer hverandre grovt på nettet.

Når det gjelder forebygging av digital mobbing, er det utarbeidet flere mobbeprogrammer som kan benyttes, og det er også gjort forskning på hvilke tiltak som best egnes for å forebygge denne formen for mobbing. Olweus (2012) mener hovedfokuset på arbeidet mot mobbing må være knyttet til den tradisjonelle mobbingen, og at arbeidet må benytte seg av programmer med dokumentert effekt. Samtidig viser forskning gjort av Olweus (2012) at nedgang i den tradisjonelle mobbingen også har gitt en nedgang i digital mobbing. Salmivalli & Pöyhönen (2011) sin studie støtter Olweus (2012) sine funn, og viste at anti-mobbeprogram ville kunne medføre en nedgang også i digital mobbing. Li (2008) og Hinuja & Patchin (2012) hevder også at kampanjer mot tradisjonell mobbing kan fungere mot digital mobbing.

Olweus programmet (Uni Helse, 2009), Manifest mot mobbing (Roland, 2014), MOT (Befring & Moen, 2010) og Zero programmet (Roland & Vaaland, 2007) er noen programmer

som tar for seg hvordan man kan forebygge mobbing, bedre læringsmiljøet og det sosiale miljøet på skoler. Programmene kan brukes som redskaper i arbeidet med å forebygge tradisjonell og digital mobbing. Det er splittelse i forhold til det å skulle anbefale slike programmer, hvor noen studier viser at programmene har dokumentert effekt på styrkning av læringsmiljøet, av det sosiale miljøet og de har vist positiv effekt mot mobbing (Roland, 2014; Nordahl, Gravrok, Knudsmoen, Larsen & Rørnes, 2006; Roland, 2011b; Roland & Vaaland, 2007) mens andre studier sier programmene har lite eller ingen effekt (Merrell et.al, 2008; Lødding & Vibe, 2010).

Digital mobbing foregår på arenaer som utvikler seg raskt, og mye av tidligere forskning er ikke lengre tilstrekkelig. Forskningen som er gjort kan gi et innblikk i digital mobbing, men ettersom digitale medier utvikler seg raskt og gir nye områder og muligheter til å mobbe, er det derfor viktig at det blir gjort mer og nyere forskning. Mye av tidligere forskning er som sagt kvantitativ, og gir ikke en like dyp innsikt som kvalitative studier gjør. Det er også flere områder av den digitale mobbingen der det trengs mer og nyere forskning, slik som hvor digital mobbing skjer, hvem er mobberne og hvem er offeret for mobbingen på nett og hvorfor det skjer. Selv om vi har mye forskning og kunnskap om hvordan forebygge mobbing, kan vi stille oss spørsmålet om vi har nok kunnskap for å forebygge den digitale mobbingen.

2.0 Teori

Teorien som blir presentert i dette kapittelet skal skape en ramme og et perspektiv for diskusjon rundt digital mobbing og forebygging. Teori om tradisjonell mobbing, digital mobbing og proaktiv aggresjon kan ses i sammenheng med informantenes opplevelse av digital mobbing. Mediekompetanse viser til viktige kunnskaper og ferdigheter som er nødvendig i bruk av digitale verktøy. Opplæringsloven §9a-3, Manifest mot mobbing og MOT vil videre bli belyst, som kan knyttes opp mot det forebyggende arbeidet mot mobbing på nett.

2.1 Tradisjonell mobbing

Digital mobbing er en utvidning av den tradisjonelle mobbingen, der mobbingen har blitt flyttet til en digital verden med mobiltelefoner og internett som sentrale arenaer (Samnøen, 2014). For å få en bredere forståelse av hva digital mobbing innebærer, er det nødvendig og først se på tradisjonell mobbing.

Mobbing er definert av flere ulike forskere. Dan Olweus & Erling Roland (1983) var av de første til å gjøre omfattende forskning på fenomenet mobbing i Norge, og de har bidratt med mye kunnskap knyttet til mobbing. Olweus & Roland (1983) definerte tidlig mobbing som *”Det er mobbing/plaging når ett eller flere individer, gjentatte ganger og over tid, blir utsatt for negative handlinger fra ett eller flere andre individer”* (s.3). Roland (2014) understreker at både han selv og Olweus har endret sine definisjoner opp igjennom årene, og at man nå beskriver mobbing som negative, uvennlige eller *”aggressive handlinger”*. Roland bruker i dag denne definisjonen på mobbing:

”Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller av flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen.” (Roland, 2014, s.25).

Olweus definerer og avgrenser mobbing på følgende måte:

”En person er mobbet når han eller hun, gjentatte ganger over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer” (Olweus, 2000, s.17).

Et sentralt moment i definisjonen på mobbing er tidsaspektet. Både Roland (2014) og Olweus (2000) poengterer tidsaspektet i sine definisjoner, og dette spiller en sentral rolle når man skal definere hva som er mobbing og hva som ikke er det. Olweus (2000) skriver at hensikten med

å ha et tidsperspektiv er å holde utenfor tilfeldige og lettere negative handlinger som kan forekomme mellom jevnaldrene, men som ikke har et gjentakende mønster slik som mobbing.

Et annet viktig element som er poengtert i definisjoner av mobbing, er at det eksisterer en viss ubalanse i styrkeforholdet mellom den som mobber og den som blir mobbet. Ubalanse i styrkeforholdet kan forklares med at den som blir utsatt for mobbingen ikke klarer å forsvare seg selv. Både Olweus (2000) og Roland (2014) påpeker at det ikke kan betegnes som mobbing når to like sterke personer psykisk eller fysisk er i konflikt.

Kort fortalt er det følgelig tre grunnleggende trekk som må være tilstede for at vi kan ta i bruk det tradisjonelle mobbebegrepet. Mobbing brukes dersom en handling er negativ og rettet fra en eller flere personer, det skjer gjentatte ganger over en lengre periode og at det er ubalanse i styrkeforholdet mellom mobber og mobbeoffer (Roland, 2014; Olweus, 2000)

2.1.1 Ulike former for mobbing

Det er også nyttig å skille mellom direkte mobbing og indirekte mobbing. Olweus (2000) beskriver direkte mobbing som et åpent angrep på offeret, mens indirekte mobbing handler om sosial isolering som det å utestenge en person fra grupper. Roland (2014) beskriver provokasjon som et viktig element i både den fysiske og den verbale mobbingen. Provokasjon kan beskrives som en handling som vekker sinne, og poenget med dette er å gjøre noe mot andre for å fremkalle en reaksjon som kan utnyttes. En dyktig provokatør vil sørge for at reaksjonen omdefineres som noe negativt, uansett hvilken reaksjon mobbeofferet kommer med. Det kommer hele tiden nye anklager, både som offeret svarer eller ikke svarer på. Dette kan trekkes frem neste gang provokatøren og offeret møtes, og offeret blir fanget. Provokasjon kan dermed ses på som et underliggende mønster, spesielt ved fysisk og verbal ondsinnet erting (Roland, 2014).

2.2 Digital mobbing

Både digital mobbing og tradisjonell mobbing er fenomener som forekommer i en sosial interaksjon mellom to eller flere aktører. Det finnes mange ulike definisjoner på digital mobbing, og flesteparten av definisjonene inneholder flere av de samme elementene som definisjonene av tradisjonell mobbing. Digital mobbing kan forekomme på flere ulike sosiale digitale arenaer, og dermed må fenomenet forstås i den spesifikke konteksten det blir presentert i (Shariff, 2009). Samnøen (2014) beskriver digital mobbing som: ” *mobbing som*

mennesker utfører via elektroniske kommunikasjonsmidler” (s.35). Denne definisjonen er kort og noe upresis, og gir ikke et helhetlig bilde av hva digital mobbing er. Smith et al. (2008) og Willard (2007) har begge utviklet definisjoner på digital mobbing som gir en bredere forståelse av fenomenet. Smith et al. (2008) definerer digital mobbing på denne måten:

“an aggressive, intentional act carried out by a group or individual, using electronic form of contact, repeatedly and over time against a victim who cannot easily defend him or herself” (s.379).

Willard (2007) bruker følgende definisjon:

“Cyberbullying is being cruel to others by sending or posting harmful material, or engaging in other forms of social aggression using the internet, or other digital technologies. These online communications can be vicious. Cyberbullying can be happening 24/7” (s.1)

Smith et al. (2008) og Willard (2007) sine definisjoner omfatter en konkret forklaring på hvordan den digitale mobbingen kan utføres, og viser likheter til de tre hovedfaktorene som Roland (2014) og Olweus (2000) bruker for å definere mobbing.

Ingen av definisjonene på digital mobbing tar direkte for seg en ubalanse i styrkeforholdet mellom mobber og offer, men blir indirekte nevnt i Smith et al. (2008) sin definisjon. Samtidig fremhever Heidi Vandebosch & Katrien Van Cleemput (2009) at det også ved digital mobbing kan være en ubalanse i maktforholdet. Denne maktbalansen er ikke knyttet til fysisk størrelse, men styrkeforskjellene kan være basert på bedre teknologiske ferdigheter eller muligheter til å skjule sin egen identitet. Sameer Hinduja & Justin W. Patchin mener besittelse av informasjon, bilder eller videoer som kan brukes for å ydmyke en annen på internett eller gjennom mobiltelefonen, kan ses på som makt. Alle som er i besittelse av denne type materiale og som har ferdigheter knyttet til det teknologiske innehar derfor muligheter til makt over et eventuelt offer (Hinduja & Patchin, 2009).

Innenfor digital mobbing er anonymitet og publisitet to sentrale begreper. Anonymitet innebærer at offeret for mobbingen ikke vet hvem mobberen er, mens publisitet kan forklares ved at et stort publikum er involvert. Disse begrepene har blitt viktige når det gjelder å definere mobbing på nett (Menesini et al., 2012)

2.2.1 Redskap og metoder for digital mobbing

For å kunne forstå hva digital mobbing innebærer, er det hensiktsmessig å se på hvilke redskaper og metoder som blir brukt for å mobbe på nett. Samnøen (2014) skriver at mobbingen kan klassifiseres på to måter, enten etter mediet som overgrepet foregår gjennom eller ut fra overgrepets karakter. Teknologien utvikler seg rask, og disse klassifiseringene vil også endre seg i takt med den teknologiske utviklingen.

2.2.1.1 Redskap for digital mobbing

Anti-Bully Alliance (2003) og Smith et al. (2008) omtaler de samme syv kategoriene for redskap som benyttes for å utføre digital mobbing. Disse syv kategoriene er: SMS, MMS, telefonsamtaler, E-post, chatterom, lynmeldinger og nettsider. Dette er kategorier som omfatter de mange mulighetene som man har med mobiltelefon og internett, og er typiske eksempler på verktøy som benyttes for mobbing på nett. Hinduja & Patchin (2009) nevner også nettstedet hvor man kan stemme eller rangere ulike sider med mennesker som et annet redskap for digital mobbing. Samtidig som Kowalski, Limber & Agatons (2008) ser på interaktive spill, hvor man kan kommunisere med hverandre via tekst og via mikrofon, som et redskap for digital mobbing.

SMS, MMS, telefonsamtaler, E-post, chatterom og lynmeldinger gir ulike muligheter, men en likhet med alle er at man har mulighet til å sende og motta fornærmede, krenkende og sårende meldinger (Smith et al., 2008). Samtidig gir det muligheter for spredning av ubehagelige bilder og videoklipp, og flere av redskapene gir muligheter for et stort antall tilskuere som Shariff (2008) beskriver som den uendelige offentligheten. Flere av redskapene gir muligheter for misbruk og trusler med eget navn, med falskt navn eller anonymt (Samnøen, 2014).

Internett inneholder mange muligheter, slik som personlige nettsider, sosiale medier, diskusjonsforum eller offentlige nettsider. Mobbing gjennom nettsider kan være at personlige detaljer eller hemmeligheter avsløres på en trakasserende måte, eller der slemme og stygge kommentarer blir publisert. Det trenger ikke bare inneholde tekst, men kan også være ydmykende bilder og videoer. Kowalski et al. (2008) beskriver instant message (IM) og personal message (PM) som de vanligste redskapene som blir brukt i digital mobbing. Sosiale medier, som går under nettsider, er populært blant dagens unge. Sosiale medier kan defineres som former for elektronisk kommunikasjon hvor brukeren kan skape nettbaserte miljøer for å dele informasjon, ideer, personlige meldinger, bilder, videoer og annet innhold (Aalen, 2015).

Facebook (Aalen, 2012), Instagram (Aalen, 2012), Snapchat (Snapchat, 2014) og Twitter (Aalen, 2012) er eksempler på fire populære sosiale medier. Disse har blitt sentrale i hverdagen for voksne, barn og ungdom (Staksrud, 2013), og er en arena hvor mye digital mobbing foregår (Samnøen, 2014). Ifølge Samnøen (2014) er Facebook det mest populære sosiale nettstedet blant gutter og jenter. Både ved E-post, Facebook, Instagram, Snapchat og Twitter oppretter man brukere ved å oppgi personlig informasjon, men det er likevel lett og vanlig å lage falske brukere (Aalen, 2012; Samnøen, 2014; Staksrud, 2013).

2.2.1.2 Metoder for digital mobbing

Nancy Willard (2007) klassifiserer digital mobbing etter oppførsel. Hun har beskrevet syv ulike metoder for digital mobbing, og sier metodene er utarbeidet for å forstå de ulike typene digital mobbing og andre former for nettbasert sosial ondskap. Willard (2007) sine metoder vil kort bli presentert på engelsk, med min oversetting til norsk i forklaringen. Begrepene vil bli presentert på engelsk fordi flere av begrepene ikke har en direkte norsk oversetting som gir en god nok forklaring.

Flaming kan beskrives som en intens, kortvarig krangel gjennom nettet. Denne type krangel inkluderer ofte et vulgært språk. Når denne type meldinger foregår over lengre tid, oppstår det Willard (2007) kaller en "flame war". **Harrasment**, som kan oversettes som trakassering, er gjentatt sending av stygge, slemme og fornærmende meldinger. Harrasment har i motsetning til Flaming en lengre levetid, ettersom de som blir utsatt opplever at de konstant får støtende eller sårende meldinger når de sjekker sine personlige kontoer og mobiltelefoner (Willard, 2007). **Denigration** kan på norsk oversettes til baksnakking, og Willard (2007) forklarer at Denigration er når man snakker om en annen på en måte som er usann, skadelig og ubarmhjertelig uten at vedkommende er fysisk til stede.

Impersonation eller Identity theft beskrives som falsk identitet. Dette innebærer at man utgir seg for å være noen andre for å sende eller publisere materiale som vil skape problemer for vedkommende eller skade vedkommendes omdømme (Willard, 2007). **Outing** beskrives som å dele hemmeligheter eller pinlige informasjon om andre på nettet, mens **Trickery** er en parallell til Outing. Trickery kategoriseres som lureri, og det kan innebære at man blir lurt til å komme med personlige betroelser i en privat melding, mens man ikke er klar over at mottakeren har flere tilstede som kan se hva som sendes. **Exclusion**, ekskludering, handler om å bli satt utenfor en gruppe, og beskrives som en bevisst handling. Forfølgelse, gjentatt

intens trakassering og baktaling som inkluderer trusler og skaper betydelig frykt defineres som **Cyberstalking**. **Cyberthreats** kan forklares som forfølgelse og gjentatt intens trakassering og baksnakking som inkludere trusler og som skaper en betydelig frykt for offeret (Willard, 2007).

Det er ikke bare Willard (2007) som beskriver metoder for digital mobbing. Teknologien er i stadig utvikling, og det er dermed naturlig at det kommer nye metoder. Hinduja & Patchin (2009) referer til de samme syv metodene som Willard (2007), men de beskriver også en nyere måte å mobbe på nett. Metoden kalles **Photoshopping**, og er relatert til verdens mest kjente fotoredigeringsprogram. Denne metoden innebærer å manipulere bilder av andre for å få de til å fremstå på en slik måte at de skjemmer seg ut. **Happy Slapping** er også en ny metode som er beskrevet av Kowalski et al. (2008). Happy slapping er en ny trend hvor en eller flere ungdommer angriper et tilfeldig offer og uprovosert slår til vedkommende, samtidig som noen står og filmer det for å publisere det på nett.

2.2.2 Karakteristikk av digitale mobbere

Det er vist at i Norge har ikke sosioøkonomiske forhold slik som inntekt, utdanning og boligforhold noen særlig sammenheng med hvem som blir mobbet eller hvem som utøver mobbing (Roland & Vaaland, 2003). Kowalski et al. (2008) mener derimot at man vet lite om hva som kjennetegner den typiske nettmobber, og at dette er et område som trengs mer forskning. Ybarra & Mitchell (2004) rapporterte data fra "The Second Youth Safety Survey" om karakteristikk av digitale mobbere i forhold til ungdommer som ikke er involvert. Undersøkelsen er gjennomført på 1500 ungdommer i alderen 10 til 17 år. Denne undersøkelsen viser at digitale mobbere presenterer seg selv med flere psykososiale problemer. Undersøkelsen viste også at digitale mobbere ofte hadde større sannsynlighet for regelbrytende atferd, mer aggressivitet generelt og sannsynligheten var større for at mobberne rapporterte forhold med dårlig barneomsorg hjemme sammenlignet med de som ikke var involvert. Funnene viser også at digitale mobbere selv er et mål for mobbing, og dette forklares av forfatterne med at digitale mobbere selv blir trakassert på og utenfor internett, og at de da reagerer med og selv blir mobbere på nett. Når det kommer til kjønn, viser denne undersøkelsen at det er større sannsynlighet for at gutter blir digitale mobbere fremfor jenter (Ybarra & Mitchell, 2004)

Kowalski et al. (2008) mener det er grunn til å tro at digitale mobbere deler mange av de samme karakteristikkene som Olweus (2000) beskriver hos tradisjonelle mobbere. Olweus (2000) beskriver mobbere som aggressive og impulsive, med en mer positiv innstilling til vold og et større ønske om å dominere andre. Mangel på empati og medfølelse betegner også mobberne, og han mener det er en myte at mobberne er usikre og redde. Roland (2014) mener at den klare og viktige forskjellen mellom plager og offer finnes i aggressiviteten.

I digital mobbing finnes det minst to roller: mobber og offer. Teknologien gir mobberne muligheter til å trakassere offeret uavhengig av tid og sted, og det forekommer ofte vitner til denne formen for mobbing (Samnøen, 2014). Forskning gjort av Ortega et al. (2009) antyder at mennesker reagerer på forskjellige måter når de ser digital mobbing. Noen velger å ta del i mobbingen, noen protesterer til andre, noen protesterer til mobberen, andre ignorerer det og noen prøver å hjelpe. Elevene får dermed ulike roller, hvor de enten kan hjelpe offeret, velge å gjøre ingenting eller være med å delta i mobbingen selv.

2.2.3 Karakteristikk av digitale mobbeofre

Ybarra, Mitchell, Wolak & Finkelhor (2006) sin undersøkelse viste at ungdommer hadde større sannsynlighet for å bli offer for digital mobbing hvis de selv mobbet andre på nett eller var offer av mobbing i andre settinger slik som skolen eller at de hadde andre vanskeligheter. Spesielt utsatt var de ungdommene som brukte internett til direktemeldinger, blogg og deltok i chatting på chattrom, mot de som ikke deltok i slike settinger. Samme studie fant videre at det var mest eldre ungdommer og jenter blant ungdommer som blir digital mobbet. Li (2007) fant også at det var flest jenter som var offer for digital mobbing. Læringsmiljøsenderet mener det kan se ut som jenter oftere enn gutter er offer for digital mobbing, men påpeker at forskning knyttet til kjønnsforskjeller ikke er helt konsistent (Fandrem, 2014)

Olweus (2000) beskriver mobbeofrene innenfor den tradisjonelle mobbingen som forsiktige, følsomme og stille. Kowalski et al. (2008) støtter Olweus (2000) sine karakteristikk om mobbeofferet, men understreker at det trengs mer forskning til for å kunne fastslå om dette passer til de som utsettes for mobbing på nett. Roland (2014) mener mobbeofferet ikke vesentlig skiller seg fra andre når det gjelder utseende, klær og dialekt, men at risikoen for mobbing i størst grad er knyttet til indre forhold. Likevel er det viktig å ikke tro at alle mobbeoffer er slik gjennomsnittstendensen viser, ettersom gruppen med mobbeoffer rommer en stor variasjon. Et eksempel kan være en skoleflink, pen og robust elev, som blir

mobbeoffer fordi han eller hun truer makthierarkiet (Roland, 2014). Katzer, Fetschenhauer & Belschak (2009) fant i sin undersøkelse likheter mellom mobbeofrene når det gjelder kjønn, selvkonsept, barn-foreldre forhold mens det derimot var forskjeller knyttet til sosial integrasjon, popularitet og mobbeatferd blant de som blir gjort til mobbeoffer i skolesammenheng eller via nettet.

2.3 Aggresjon

Aggressivitet kan betegnes som et personlighetstrekk, og dette personlighetstrekket gir en tendens til å vise aggresjon (Roland & Idsøe, 2001). Elever som utfører aggressive handlinger, er et omfattende problem i skolen. Aggresjon har en negativ påvirkning når det gjelder læring og utvikling, ikke bare for den aggressive eleven men også for medelever. Mange lærere og pedagoger er usikre på hvordan man skal håndtere disse elevene, og det kan virke som kompetansen på dette området er mangelfull (Roland, 2011a).

Aggresjon er et komplisert begrep som er vanskelig å gi en klar og entydig definisjon på. Aronson (2005) begrunner dette med at aggresjonsbegrepet inneholder normative elementer, andre mener at intensjonen er helt sentral for å forstå begrepet (Roland 2011a). Ut ifra dette kan aggresjon bety negative handlinger hvor det er en hensikt å skade andre.

En rekke forskermiljø skiller aggresjon inn i to: reaktiv og proaktiv aggresjon (Roland & Idsøe, 2001). En slik todeling kan by på metodiske vansker, og Anderson & Bushman (2002) påpeker at det er en sterk sammenheng mellom begrepene, og de mener handlingene kan bestå av elementer fra begge aggresjonstypene. Det er den proaktive aggresjonen som er mest relevant for denne oppgaven, men den reaktive aggresjonen trenger også en kort forklaring. Roland & Idsøe (2001) definerer reaktiv aggressivitet som negativ atferd som utøves når en er sint. En reaktiv aggresjon kan ses på som en impulsiv og ”varmblodig” aggresjonsform, dette fordi den aggressive handlingen ofte skjer i affekt (Vitaro & Brendgen, 2005). Affekt kan kort forklares som sterke følelser, slik som sorg, glede, angst og raseri. Disse følelsene kan være sterke og kortvarige (Tranøy, 2009).

2.3.1 Proaktiv Aggresjon

Proaktiv aggressivitet kan ifølge Dodge (1991) beskrives som en relativt usynlig, beregnelig aggresjon, som ofte fremtrer i komplekse relasjons- og gruppeprosesser. Roland & Idsøe (2001) beskriver proaktiv aggresjon som en stabil tendens til å reagere med aggresjon for å

oppnå sosiale gevinster. I motsetning til den reaktive aggresjonen, er man i proaktiv aggresjon ikke nødvendigvis sint i forbindelse med handlingen, men aggresjonen er heller en form for strategi for å oppnå et resultat (Roland, 2014). Flere forskere, blant annet Vitaro & Brendgen (2005), forklarer proaktiv aggresjon som en form for instrumentell aggresjon. En instrumentell aggresjon kan være når du gjør en negativ handling, slik som for eksempel utestenging, for å oppnå et utbytte av det. Utbyttet er gjerne i form av maktutøvelse, men kan også komme i form av tilhørighet. Makt og tilhørighet blir beskrevet som viktige stimulanser ved proaktiv aggresjon (Roland, 2014; Roland, 2011a; Roland & Idsøe, 2001). Makt og tilhørighet er to fenomener som kan bidra til en sterk sosial gevinst, og denne gevinsten blir som en drivkraft for å opprettholde utøvelsen av aggresjonen. Reaktiv aggresjon ble beskrevet som en impulsiv og ”varmblodig” handling (Vitaro & Brendgen, 2005), mens den proaktive aggresjonen kan beskrives som en ”kaldblodig” planlagt og beregnet atferd (Roland & Idsøe, 2001).

Det kan virke som elever med proaktiv aggressivitet i større grad blir akseptert blant jevnaldrene enn de reaktive. Disse elevene har en spesiell evne til å få med seg andre, og de har ikke vansker med å etablere nettverk med jevnaldrene (Roland, 2011a). Proaktiv aggresjon omtales som den skjulte formen for aggresjon, og den kan ofte lure de voksne. Barn som viser proaktiv aggresjon blir ofte oppfattet av voksne som snille og hjelpsomme, og de har ofte høy sosial kompetanse og er populær blant jevnaldrene (Roland, 2014).

Hovedresultatet i undersøkelsen til Roland & Idsøe (2001) var at nivået av proaktiv aggressivitet i meget sterk grad predikerte mobbing av medelever, mens reaktiv aggressivitet i liten grad forutsa dette. Proaktiv aggresjon knyttes altså til mobbing, og det vises til en sterk sammenheng med mobbeatferd både i forhold til gutter og jenter (Roland, 2011a). Utestenging, ryktespredning, baksnakking og latterliggjøring er eksempler på en proaktiv aggresjon, og dette er handlinger som også kan forstås som mobbing. Tilhørighet og makt står sentralt innenfor den proaktive aggresjonen, noe som også er viktige faktorer knyttet til både den tradisjonelle og den digitale mobbingen (Olweus, 2000; Staksrud, 2014; Samnøen, 2014). Det å mobbe andre gir bestemte belønninger, slik som makt over offeret og tilhørighet ved en felles front mot offeret (Roland, 2014). Roland & Idsøe (2001) viser at det er mye som kan tyde på at gutter i større grad kan relateres til behovet for makt, mens tilhørighetsfaktoren er viktig både hos gutter og jenter. De mekanismene som er beskrevet i denne aggresjonstypen,

er sentrale i en årsaksforståelse av mobbing, særlig knyttet til de høyere klassetrinnene (Roland, 2011a).

2.4 Mediekompetanse

Mediekompetanse defineres av Soilikki Vettenranta (2012) som de kunnskaper, ferdigheter og den kyndighet som er nødvendig for å tolke medier og medietekster gjennom analyse, evaluering og kritisk refleksjon. David Buckingham (2003) bruker en tilnærmet lik definisjon, og definerer mediekompetanse som kunnskaper, ferdigheter og kompetanse vi trenger for å kunne bruke å anvende de moderne mediene. Digital mobbing er et problem knyttet til den nye teknologien, og det er tvilsomt om barn og unge kan vurdere konsekvensen av det de legger ut på nett (Vettenranta, 2007), og det kan derfor ses sammenhenger med digital mobbing og en manglende mediekompetanse.

Digitale medier har blitt en naturlig del av vårt liv, og vi bruker disse mediene til blant annet kommunikasjon, informasjonssøking og underholdning. Mediekompetansen har endret seg i takt med de teknologiske endringene, og med de nye digitale og sosiale mediene er vi ikke lengre bare mottakere av mediekommunikasjon. De nye digitale og sosiale mediene har bidratt til at det har blitt en digital delingskultur som åpner for deltakelse, deling, spredning, fellesskap og tilknytning (Vettenranta & Frantzen, 2012). Samtidig som teknologien gir fantastiske muligheter, trengs det også tekniske ferdigheter. Synonymt til mediekompetanse brukes media literacy, som omhandler evnen til å lese og fortolke medier. Literacy begrepet ses på av flere forskere som problematisk på den måten at det ofte knyttes til leseferdigheter. Målet med en mediekompetanse er å utvikle unge bruker som har de ferdighetene som trengs for å bruke digitale medier. Samtidig er det viktig at det utvikles en forståelse av mediene, og at man har evnen til å tenke kritisk i møte med medieinnholdet. Videre må kommunikasjon fremheves. Vi må mestre samhandling med andre gjennom sosiale medier, å kunne ytre seg gjennom medier i en offentlig debatt og å kunne arbeide kreativ med en medieproduksjon (Ingulfsen & Gilje, 2014)

Selv om literacy ses på som et problematisk begrep, har det likevel oppstått en hel rekke ulike betegnelser som inkluderer literacy. *Visual literacy* handler om en overføring fra det å lese skrift til det å lese bilder. *Computer literacy* tar for seg forståelse og innsikt i det å bruke datamaskiner og programmering. *Information literacy* går ut på informasjonssøking, og

ferdigheter til å søke på nettet. *Network literacy* omhandler hvordan vi forholder oss til fremveksten av internett, og innebærer evnen til å forholde seg til globale informasjonsnettverk (Erstad, 2010). Alle disse ferdighetene er viktig når det kommer til bruk av digitale medier, sammen med en kritisk refleksjon.

Mediekompetanse er et overordnet begrep som omfatter flere former for kompetanse. Ola Erstad (2010) bruker digital kompetanse, som omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger, ved bruk av digitale medier for mestring i det lærende samfunn. Det å kunne bruke digitale verktøy ble tatt inn i læreplanen for grunnskolen i 2006 (Utdanningsdirektoratet, 2006), og er en av fem grunnleggende ferdigheter som skal tilegnes i skolen. Digitale ferdigheter vil si å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse oppgaver, innhente og behandle informasjon, samtidig som en skal skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også digital dømmekraft, som består av å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser på en forsvarlig måte, og å ha et bevisst forhold til personvern og etisk bruk av internett (Utdanningsdirektoratet, 2012). Det å kunne kreativt og kritisk benytte seg av digitale verktøy blir med andre ord målt på lik linje med de fire andre grunnleggende ferdighetene man skal tilegne seg i skolen (Erstad, 2010).

Sammen med både mediekompetanse og digital kompetanse trengs det også holdninger som støtter opp under elevenes og studentenes identitetsbygging, kulturelle kompetanse og ikke minst kritiske dømmekraft (Erstad, 2010; Vettenranta, 2007). Selv om digitale ferdigheter skal tilegnes i skolen, har voksne et ansvar for at barn og unge bruker nettet på en positiv og trygg måte. Med andre ord er det ikke bare barn og unge som må tilegne seg mediekompetanse, dette er en kompetanse alle i dagens samfunn vil kunne trenge. Mediekompetanse vil være nyttig i alle sammenhenger, dette på bakgrunn av at teknologien har blitt et daglig verktøy i det meste vi gjør.

2.5 Forebygging

Opplæringsloven § 9A-3 omhandler elevs psykososiale miljø, og er den paragrafen i opplæringsloven som nærmest omhandler mobbing og hvordan skolen skal håndtere det. Når det kommer til forebygging av digital mobbing eksisterer det flere anti- mobbekampanjer. I denne delen vil jeg ta for meg MOT og Manifest mot mobbing, da dette er to kampanjer som informantene var kjent med.

2.5.1 Opplæringslova § 9a-3

”Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.” (Opplæringslova, 1998;§9a-3)

Skolens ansvarsoppgaver reguleres blant annet gjennom opplæringsloven (Samnøen, 2014). Opplæringsloven § 9a-3 fokuserer på det psykososiale læringsmiljøet i skolen. Læringsmiljø betyr de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forholdene på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Med psykososialt miljø menes de mellommenneskelige forholdene på skolen, det sosiale miljøet og hvordan elever og personalet opplever dette. Det psykososiale miljøet skal bidra til trygghet, trivsel, læring, sosial tilhørighet og virke positivt på elevenes helse (Manger, 2014). Samtidig kan krenkende atferd, diskriminering, vold, rasisme og mobbing virke negativt på det psykososiale miljøet.

Opplæringsloven § 9a-3 er delt inn i tre ledd. Det første leddet er knyttet til det ansvaret skolen har for å skape trygghet og sosial tilhørighet. Det andre leddet er knyttet til krav til lærerrollen, hvordan lærere skal oppdage, undersøke og gripe inn. Det siste leddet er knyttet til plikten skolen har til å sette i gang tiltak når det psykososiale miljøet til en elev eller flere er truet og klaget inn av elevene selv eller foresatte. Alle disse leddene er relevant i forhold til mobbing, ettersom mobbing er med på å påvirke det psykososiale miljøet.

2.5.2 Manifest mot mobbing

Manifest mot mobbing er et mobbemanifest som skal bidra til mindre mobbing i skolen. Manifestet ble utarbeidet 23. september 2002 av regjeringen til Bondevik, sammen med landets ledende forskere på temaet. Dette manifestet skal bidra til mer kunnskap om

fenomenet mobbing, samtidig som temaet skulle settes på agendaen (Utdanningsdirektoratet). Statsminister Jens Stoltenberg videreførte manifestet i 2009. I 2011 ble Manifest mot mobbing signert igjen av daværende statsminister Jens Stoltenberg, og i 2011 var digital mobbing en del av kampanjen (Manifest mot mobbing, 2011). Målet med den nåværende kampanjen er å få flere voksne til å engasjere seg i barnas liv på nett (Utdanningsdirektoratet, 2014).

Manifestet mot mobbing er et nasjonalt engasjement i arbeid mot mobbing. Partene som står bak dette arbeidet er barne- og likestillingsdepartementet, utdanningsforbundet, kunnskapsdepartementet, foreldreutvalget for grunnopplæring, fagforbundet, skolenes landsforbund, KS, helse og omsorgsdepartementet, utdanningsdirektoratet, helsedirektoratet, norsk skoleforbund og foreldreutvalget for barnehager. Målet med Manifest mot mobbing er at: *”Alle barn skal ha et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø med nulltoleranse for mobbing”* (Manifest mot mobbing, 2011). I dette arbeidet blir opplæringsloven §9A og prinsipper for en inkluderende opplæring fremmet. I 2011 ble alle landets kommuner invitert til å delta i kampanjen, og status etter 10. november 2014 er at 387 kommuner har underskrevet lokale manifeste, og at 41 kommuner ikke har registrert lokale manifeste. Et lokalt manifest mot mobbing vil være et virkemiddel for å sette og holde arbeidet mot mobbing på den lokale dagsorden (Regjeringen, 2015).

2.5.3 MOT

Initiativtakerne til MOT var Johann Olav Koss og Atle Vårvik, og 22. februar 1997 under VM på ski ble MOT født, døpt og stiftet. Sammen med Koss og Vårvik var også Rune Bratseth og Dag Otto Lauritzen. De hadde en ide om å styrke ungdommers mot, og navnet ”MOT” ble valgt på bakgrunn av at det ligger en stor styrke i det og at mot er en av de viktigste egenskapene et menneske kan ha (Befring & Moen, 2010).

MOT er en organisasjon som bevisstgjør og styrker ungdommers mot – til å leve, bry seg og si nei. MOT forebygger hyppig mobbing, mistriivsel, gruppepress, ensomhet og rusmisbruk, og skal være med å beskytte mot de mest negative utslagene i ungdomstiden. Organisasjonen samarbeider med cirka 300 skoler, og i gjennomføringen bruker de lokale MOT-medarbeidere. Dette kan være skolepersonell, politi, idrettstrenere og ungdommer. Medarbeiderne er håndplukket og er fremragende til å nå inn til ungdom. MOTs målgrunne er

alle ungdommer der en skole eller en kommune har inngått en partneravtale med MOT (Befring & Moen, 2010).

MOT samarbeider med over hundre lokalsamfunn og nærmiljø over hele landet. De har to samarbeidsavtaler: Lokalsamfunn med MOT og Nærmiljø med MOT. For å bli med i MOT må det opprettes kontakt og man må bli enige om de nødvendige forutsetningene som skal til for at MOT kan inngå et samarbeid med kommunene eller skolen. Blir det opprettet et samarbeid vil de håndplukkede MOT-medarbeiderne møte ungdommene gjennom flere MOT-møter gjennom skolegangen. MOT er en helhetlig modell for hvordan skoler og lokalsamfunn kan jobbe sammen med ungdom (Befring & Moen, 2010).

3.0 Forskningsmetode

Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for de forskningsmetodiske tilnærmingene jeg har brukt i oppgaven. Her vil jeg argumentere for de valg jeg har gjort under datainnsamlingen, og vise hvordan forskningsprosessen har vært for å gjøre den så gjennomiktig som mulig. Jeg vil først gå kort igjennom begreper knyttet til kvalitet, ettersom kvaliteten i studien vil bli belyst gjennomgående gjennom hele kapitlet. Kvantitativ forskning benytter begrepene reliabilitet og validitet, mens det i kvalitativ forskning er anbefalt å benytte andre begreper. Dette fordi reliabilitet og validitet bygger på en naturvitenskaplig tenkemåte og representerer et annet vitenskapsteoretisk grunnsyn (Dalen, 2011). Kvalitet i kvalitativ forskning blir gjerne målt ut ifra begrepene troverdighet (credibility), pålitelighet (dependability), bekreftbarhet (confirmability) og overførbarhet (transferability) (Lincoln & Guba, 1985). Andre forskere argumenterer for at en på norsk kan bruke pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet (Tjora, 2012), men jeg vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i Lincoln & Guba (1985) sine begreper.

Lincoln & Guba (1985) beskriver fire momenter for å sikre gyldigheten i en kvalitativ studie, disse vil her blir kort beskrevet. Troverdighet (credibility) oppnås ved at informantens opplevelser kommer frem, og at funnene ikke er påvirket av forskeren. Troverdighet kan oppnås ved at informantens utsagn blir lagt frem på den måten at de som har opplevd det samme fenomenet kan kjenne seg igjen i beskrivelsene. Pålitelighet (dependability) kan knyttes til dokumentering av forskningsprosessen. Studien skal gjøres gjennomiktig, dette gjøres gjennom en grundig redegjørelse av analyseprosessen, relevante vedlegg og at man kan redegjøre for kategoriene og hvordan de har kommet frem. Bekreftbarhet (confirmability) omhandler nøytraliteten i datamaterialet, og er for eksempel knyttet til forskerens evne til å være kritisk til egne tokninger og forskerens subjektivitet i analyseprosessen. Overførbarhet (transferability) fokuseres rundt tolkningene og funnene i en studie. En studie kan være overførbar ved at tolkningene som er gjort, kjennes igjen av personer som har kjennskap til det som studeres (Lincoln & Guba, 1985; Thagaard, 2013).

Videre i dette kapitlet vil jeg ta for meg det kvalitative forskningsintervjuet før jeg går videre på forskerrollen og forforståelsen. Etter disse punktene vil jeg ta for meg utvalg, intervjuguide, intervjuprosessen, transkribering og analyse og tolkning. Til slutt vil jeg se på de etiske betraktningene som er gjort i studien.

3.1 Det kvalitative forskningsintervjuet

Kvalitativ forskning kjennetegnes av Moen & Karlsóttir (2011) ved at det er et lite, ensartet felt hvor forskeren har nærhet til forskningsfeltet, og hvor man skal få frem deltakerens stemme og forstå deltakerperspektivet. De påpeker også viktigheten av teoriens rolle i denne type forskning, og at man gjennom prosessen er i et kontinuerlig fortolkningsmodus. Nilssen (2012) poengterer hvor viktig analysen er, og at kvalitativ forskning kan kjennetegnes ved at analysen starter med en gang forskeren trer inn i forskningsfeltet.

Det overordnede målet i kvalitativ forskningstilnærming er å studere personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2011). Når man velger å benytte seg av kvalitativ metode for å studere et fenomen, har man et ønske om å utvikle en forståelse av fenomenet gjennom menneskets subjektive opplevelse av det (Tjora, 2012). I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på ungdommers opplevelse av digital mobbing, og hvordan de mener dette kan forebygges i skolen. Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming med dybdeintervju for å belyse min problemstilling, dette på bakgrunn av at et kvalitativt intervju beskrives av Dalen (2011) som spesielt godt egnet for å få innsikt i informantens tanker, følelser og erfaringer. Et dybdeintervju har som mål å skape en situasjon for en relativt fri samtale om et tema, hvor spørsmålene er åpne og gir informantene mulighet til å gå i dybden der hvor de har mye å fortelle (Tjora, 2012). Studien har et induktiv design, som betyr at jeg har tatt utgangspunkt i informantens sitater og erfaringer, og deretter fattet sammenhenger med tidligere teori og forskning (Tjora, 2012).

Ettersom oppgaven fokuserer på å komme dypere inn på informantens tanker, følelser og erfaringer omkring digital mobbing, mener jeg dybdeintervju er det riktige valget.

Observasjon, som går ut på å studere et tema i en naturlig situasjon (Tjora, 2012), er vanskelig å bruke i denne type studie. Digital mobbing er et fenomen som er godt skjult og kan være vanskelig å se utad (Samnøen, 2014), og samtidig gir en observasjon heller ikke noe oversikt over informantens personlige tanker og følelser. Kvantitativ metode vektlegger utbredelse og antall (Thagaard, 2013), og innebærer tall og det som er målbart (Rindal, 2011). Kvantitativ forskningsmetode ville ikke gi en like grundig beskrivelse av temaet for oppgaven, da kvantitativ forskning ikke gir innsikt i informantens personlige tanker om temaet.

I kvalitativ forskning kan man også benytte fokusgruppeintervju, dette er et gruppeintervju hvor flere deltakere diskuterer et tema og forskeren er ordstyrer (Tjora, 2012). Denne type intervju kunne vært benyttet, men ettersom jeg ønsket å gå i dybden på den enkelte

informantenes tanker, følelser og meninger om digital mobbing mener jeg individuelle intervju er bedre egnet. Informantene i denne studien er ungdommer, og på bakgrunn av dette mener jeg at et gruppeintervju kunne gitt utfordringer med å gi meg innsikt i hva de enkelte ungdommene selv mener om temaet. Å snakke om et slikt tema fremfor andre kan være utfordrene, og jeg antok at informantene ville være mer åpne om intervjuene ble gjennomført individuelt. At intervjuene ble gjennomført individuelt fremfor i fokusgruppe mener jeg er med å styrke troverdigheten til studien, da dybdeintervjuene har gitt meg en god beskrivelse av informantenes tanker, følelser og erfaringer knyttet til digital mobbing, samtidig som jeg har fått et innblikk i hvordan de mener digital mobbing kan forebygges i skolen.

3.2 Forskerrollen og forforståelsen

Som forsker har man det overordnede ansvaret for å ivareta informanten gjennom hele forskningsprosessen (Dale, 2011), og forskeren blir ofte omtalt som det viktigste ”instrumentet” i kvalitativ forskning. Forskerens kunnskaper og erfaringer kan være med å påvirke studien (Kvale & Brinkman, 2009), og det er derfor viktig at forskeren presenterer sine egne erfaringer i forhold til teamet og synliggjør sine interesseområder (Postholm, 2005). Jeg har selv sett en del mobbing opp igjennom mine år som elev, og sett hvordan mobbingen har erobret nye arenaer. Dette har gjort meg nysgjerrig på temaet digital mobbing og utfordringer knyttet til dette, og jeg synes det ville være interessant og ikke minst viktig å tilegne meg mer kunnskap på området.

Som forsker møter jeg forskningsfeltet med min forforståelse og allerede fortolkede teorier, og fortolkningen kan dermed bli påvirket av mine erfaringer, holdninger og verdier (Postholm, 2005). Forforståelse forklarer Dalen (2011) som de tanker en forsker gjør seg på forhånd om det som skal studeres. Det informantene forteller under intervjuet vil i fortolkningsprosessen videreutvikles i møte med forskeren og forskerens forforståelse. Som forsker må man derfor være bevisst sin rolle, og jeg har forsøkt å få frem deltakernes stemmer, og på best mulig måte lagt bort min egen forforståelse. Dette er med på å styrke bekreftbarheten i studien.

Gjennom intervjuene prøvde jeg å sette meg inn i informantenes tanker, følelser og erfaringer om de ulike temaene for å minimere virkningen av min egen forforståelse. Postholm (2005) poengterer at det vil være umulig å være objektiv i en kvalitativ studie, og selv om jeg ønsket å legge til siden min egen subjektivitet var dette en utfordrende prosess. Digital mobbing er et

fenomen jeg har studert de siste årene, og på bakgrunn av dette hadde jeg gjort meg opp noen tanker om hva informantene kom til å svare på noen av spørsmålene og det kunne til tider være vanskelig å holde seg objektiv.

3.3 Utvalg

I kvalitative studier er det viktig å finne et utvalg som på best mulig måte kan gi informasjon og belyse studiens problemstilling, og valg av informanter blir derfor en viktig del av forskningsprosjektet (Dalen, 2011). Denne oppgavens tema og problemstilling setter klare føringer for hvilke informanter som er aktuelle. Man må altså gjøre et strategisk utvalg hvor man velger informanter på bakgrunn av kriterier som er relevante for tematikken i prosjektet (Thagaard, 2013). I denne studien er det helt essensielt at informantene er skoleelever, og at de er innenfor aldersgruppen 15-17 år. Som en del av den strategiske utvelgelsen var det ønskelig å få elever med ulik alder innenfor aldersgruppen, samtidig som det var et ønske å ha mest mulig lik fordeling av kjønn. Det var ingen krav om informanter som enten selv hadde blitt mobbet på nettet, hadde sett digital mobbing eller kjente noe som hadde opplevd digital mobbing.

Måten jeg gikk frem på for å komme i kontakt med skoleelever i alderen 15-17 år var todelt. For det første sendte jeg mail til rektor ved åtte ulike skoler. I disse mailene presenterte jeg meg selv og mitt prosjekt, og forhørte meg om det var mulig for meg å komme til deres skole og presentere mitt prosjekt i noen klasser, i håp om å få tak i noen som kunne være interessert i å delta i en studie om digital mobbing. Noen av skolene var svært behjelpelige, og jeg fikk komme til tre ulike skoler. Jeg var innom to ulike ungdomsskoler og en videregående skole, og innom til sammen seks ulike klasser. Her fikk jeg presentert prosjektet mitt, delt ut informasjons-ark, se vedlegg 1, og forhørt meg om interesse til å være med på denne type studie. Gjennom skolebesøket rekrutterte jeg fem elever, to gutter og tre jenter.

De resterende fire informantene fikk jeg tak i via mitt eget nettverk. Jeg forhørte meg med kjente om de viste om noen som kunne være interessert i å være med på en studie om digital mobbing. De fire elevene jeg kom i kontakt med kan betegnes som bekjente av bekjente, og er ikke i nær relasjon til meg personlig. Selv om jeg benyttet mitt eget nettverk for å rekruttere disse informantene er det ingen kobling mellom forsker og informant som svekker troverdigheten ved de funnene som presenteres i analysen. De siste fire informantene, tre

jenter og en gutt, hadde også ulik alder. Informantene kommer fra seks ulike skoler, tre ungdomsskoler og tre videregående skoler.

Når det kommer til hvor mange informanter som skulle være med i dette prosjektet, er det vanlig i en kvalitativ datainnsamling å gjennomføre innsamling til man oppnår metning. Det vil si at størrelsen på datamaterialet som skal samles inn, ikke trenger å være bestemt før man starter innsamlingen av data (Thagaard, 2013). Jeg hadde på forhånd tenkt å ha seks intervju, tre gutter og tre jenter, men innså raskt at jeg måtte revurdere dette. Gjennom de ulike klassene jeg hadde vært innom, kom det etter hvert flere henvendelser om elever som var interessert i å være med på prosjektet. Jeg måtte derfor kontinuerlig vurdere nødvendigheten av om flere intervjuer ville gi meg ny informasjon, og om denne informasjonen var verd tiden som arbeidet med et intervju tar. Etter ni intervju følte jeg at det innsamlede datamaterialet på en tilfredsstillende måte dekket min problemstilling, samtidig som utvalget hadde en god variasjon i hvilken skole de gikk på, alder og kjønn. Denne fordelingen av informanter mener jeg er med og styrker overførbarheten til datamaterialet. I kvalitative studier kan man ikke generalisere til resten av befolkningen, men studien vil ha en overførbarhetsverdi ved at andre kan kjenne seg igjen i funn gjort i studien, som igjen er med å styrke troverdigheten.

Det eneste problemet i rekrutteringen av informanter var at det var en overvekt av jenter som meldte interesse. Jeg var i kontakt med flere gutter innad i klassene jeg besøkte, men flertallet av disse mente de ikke hadde noe å bidra med i min studie ettersom de verken hadde opplevd digital mobbing eller kjente noen som hadde opplevd mobbing på nett. Det kunne virke som guttene jeg snakket med ikke hadde kjennskap til fenomenet, og at digital mobbing ikke var et problem innad i guttegjengene. Jeg endte til slutt opp med to jenter og en gutt i hver av tre aldersklassene, 15, 16 og 17 år, til sammen seks jenter og tre gutter. Det er viktig å påpeke at de tre guttene som deltok i studien ga mye nyttig informasjon, og selv om de er i undertall, har de bidratt godt. Selv om utvalget i studien av praktiske årsaker ble skjevfordelt med dobbelt så mange jenter som gutter, er det ingen grunn til å tro at dette har påvirket påliteligheten i materialet.

3.4 Intervjuguide

Målet med intervjuene var å stille spørsmål som kunne gi en beskrivelse av hva disse ungdommene mener er digital mobbing, og se det opp i mot definisjonen til ulike forskere som blir presentert i teoridelen. I forkant av intervjuene brukte jeg mye tid på å utarbeide en

semistrukturert intervjuguide, der arbeidet handler om å omformulere studiens problemstilling til konkrete temaer med underliggende spørsmål (Dalen, 2011). Ettersom informantene i denne studien er ungdommer i alderen 15-17 år var det viktig å tenke over hvilket språk og formuleringer jeg skulle benytte. Spørsmålene og temaene i intervjuguiden ble utarbeidet på grunnlag av studiens formål, problemstilling og min forkunnskap om temaet. For å kunne stille de riktige spørsmålene er det viktig å ha kjennskap til temaene som skal undersøkes (Kvale & Brinkmann, 2009). Forkunnskapene om temaet er hentet inn gjennom lesing av teori og tidligere forskning, men også gjennom nyhetene, diskusjoner på nett og personlige opplevelser.

Intervjuguiden ble organisert etter traktprinsippet. Dette går ut på at intervjuene starter med generelle spørsmål, fortsetter med hovedspørsmålene før det igjen avsluttes med generelle spørsmål (Dalen, 2011). Intervjuguiden ble delt inn i fire temaer, hvor det første temaet inneholder generelle spørsmål som var knyttet til bruk av mobil, pc og sosiale medier, se intervjuguide vedlegg 2. Videre i intervjuet ble spørsmålene mer rettet inn mot de sentrale temaene for undersøkelsen, dette var spørsmål knyttet til fenomenet digital mobbing. Videre ønsket jeg at spørsmålene skulle gi meg et innblikk i hvem mobberne på nett er, hvem som blir utsatt for digital mobbing, hvorfor skjer digital mobbing og ikke minst hvordan skolen de går på jobber imot mobbing på nett. Jeg ønsket også å få innblikk i hva informantene selv mente var den beste måten å forebygge mobbing på nett. Disse spørsmålene kan ses på som mer krevende enn de innledende spørsmålene, på den måten at informantene kanskje kunne trenge mer tid til å tenke seg om før de svarer. Til slutt skal man i følge traktprinsippet avrunde intervjuet der man skaper en god og avslappende atmosfære igjen. Jeg valgte derfor å avslutte intervjuet med først å stille informantene spørsmål om hva deres skole gjorde for å forebygge digital mobbing, og avsluttet hele intervjuet med å spørre om hva de ville gjort om de fikk ansvaret for å forebygge digital mobbing. Dette er et positivt ladet spørsmål, som gjør at avslutningen blir myk og positivt ladet. Spørsmålene i intervjuguiden ble i hovedsak konstruert som åpne spørsmål, dette for å gi informantene mulighet til å fortelle mest mulig fritt og for og ikke styre informantenes svar. Det ble også stilt oppfølgingsspørsmål der dette var nødvendig (Thaagard, 2013; Dalen, 2011). Jeg var svært opptatt av at spørsmålene ikke skulle være ledene, og dette er med på å styrke påliteligheten i oppgavens funn.

Ettersom jeg er en relativt ny forsker og usikker på hvordan en intervjusituasjon er og hvordan en intervjuguide skal være, valgte jeg å gjennomføre to prøveintervju. Et prøveintervju vil utfordre intervjuguiden og gir forskeren mulighet til å teste selve intervjusituasjonen (Dalen,

2011). Prøveintervjuene ble gjennomført først på en klassevenninne, og deretter på en bekjent på 15 år. I etterkant ble det gjort enkelte justeringer av intervjuguiden som følge av de erfaringene om ble gjort i prøveintervjuene. Disse endringene var i hovedsak i forhold til språk og formulering av spørsmålene. Det viktigste som kom ut av prøveintervjuene var kanskje begrepsbruken rundt mobbing på nett. Informantene skjønnte ikke hva digital mobbing var, og jeg måtte derfor endre begrepsbruken til nettmobbing i intervjuguiden.

Prøveintervjuene ga meg videre nyttige erfaringer i forhold til hvordan spørsmålene ble stilt, hvilke oppfølgings spørsmål jeg burde stille og hvilke svar jeg kunne forvente å få. Jeg fikk også erfare at stillhet og pauser er viktig for å la informanten tenke seg om. I det første prøveintervjuet merket jeg at jeg var veldig avhengig av manus, og dette var noe som ble jobbet med frem til siste prøveintervju. I dette intervjuet var jeg mindre avhengig av manus, og dette gjorde at samtalen ble mer åpen og at spørsmålene kom mer naturlig, i motsetning til første intervju hvor det var mer likt en avhørssituasjon. Prøveintervjuene er ikke en del av datamaterialet.

3.5 Intervjuprosessen

Intervjuet ble bygget opp på den måten at jeg startet intervjuet med en kort presentasjon av meg selv og min bakgrunn, før vi gikk igjennom informasjonsskrivet som ble utdelt på forhånd. De første minuttene av intervjuene er avgjørende for at informanten skal føle seg komfortabel nok til å kunne snakke åpent om private opplevelser og meninger til en fremmed intervjuer. På bakgrunn av dette valgte jeg å gå igjennom informasjonsskrivet sammen med informanten, dette for å løse opp stemningen men også for å sikre meg at informanten var klar over hva studien gikk ut på og hvilke rettigheter de hadde. En gjennomgang av informasjonsskrivet og enkle startspørsmål er begge med på å bryte isen mellom forsker og informant, og kan være med på trygge informanten.

Informantene fikk selv velge tidspunkt og sted hvor intervjuene skulle gjennomføres. Seks av intervjuene ble gjennomført på skolen i skoletiden, mens tre av intervjuene ble gjennomført på kafè. Ettersom informantene selv fikk velge hvor intervjuene skulle gjennomføres, vil jeg si det var med på å trygge informanten og gjøre de mer komfortable. Ikke alle var komfortable med å gjennomføre intervjuene på skolen, og de ble derfor gjennomført på kafé. Ettersom intervjuene på kafé ble gjennomført på ettermiddagen var det så å si ingen andre tilstede på kafé, og vi valgt bord som var godt skjermet fra andre. Som forsker er det viktig å tilrettelegge

best mulig for informantene da dette kan være med å øke troverdigheten i datamaterialet (Tjora, 2012). Samtidig synes jeg som forsker at det er viktig å legge så godt til rette som mulig for informanten som har tatt seg tid og takket ja til å bidra i min studie.

Et dybdeintervju har som mål at det skal være en åpen og flytende samtale rundt temaet som forskes på (Tjora, 2012), noe samtlige av informantene oppfylte. En av grunnene til dette tror jeg var at innholdet i intervjuene var noe alle kunne relatere seg til på ulike måter, samtidig som det har vært mye om det i media. Dette var med på å skape en avslappet og komfortabel ramme for informantene, der de deltok i en samtale om et viktig tema mer enn de ble intervjuet. Intervjuguiden ble ikke alltid brukt slavisk ettersom samtalen ofte fløt av seg selv, men ble mer brukt som en rettesnor når samtalen begynte å bevege seg for langt ut ifra temaet.

Så å si alle informantene var veldig snakkesalige, noen mer enn andre. En utfordring hos noen var å få de til å svare utfyllende på spørsmålene. Noen kunne komme med lange svar, mens andre holdt seg til korte svar. Dette satte krav til meg som forsker, med at jeg måtte komme med gode oppfølgingsspørsmål for å komme dypere inn i hva informanten faktisk mente. Jeg føler selv jeg taklet dette på en god måte, og brukte flere tips fra prøveintervjuene. Noen av informantene var svært engasjert i temaet, og det kunne til tider være en utfordring å holde de til tema. Samtidig kom det frem nyttig informasjon de gangene vi sporet av.

En utfordring knyttet til å ha såpass unge informanter kan være at de ønsker å svare ”riktig” på spørsmålene. Alle informantene ble informert at det ikke fantes noen riktige eller feil svar på noen av spørsmålene, men at jeg ønsket deres meninger om temaet. I et av intervjuene kunne det virke som at informantene hadde lest seg opp på temaet på forhånd, dette på grunn av hvordan informanten formulerte svarene sine. Ettersom jeg ikke kjenner informantene, vil det være vanskelig å si om denne informanten hadde lest seg opp på forhånd eller bare hadde et voksent ordforråd for alderen.

Lengden på intervjuene varierte overraskende mye med tanke på at det er den samme intervjuguiden som er benyttet i alle intervjuene. Det korteste intervjuet varte i 20 minutter, mens det lengste varte i 1 time og 35 minutter. Alle intervjuene ble gjennomført på samme uke, og det var ingen logisk rekkefølge på intervjuene. Likevel kunne jeg se klare sammenhenger på lengde på intervjuet og alder på informanten, det var de yngste informantene som hadde kortest intervjuer og de eldste som hadde de lengste. Dette kan nok ha noe med hvor reflektert man er, og dette er noe som kommer mer og mer med alderen. Jeg merket selv

at jeg som forsker utviklet meg gjennom intervjuprosessen, hvor jeg utviklet nye oppfølgingsspørsmål og vinklinger rundt temaene som ble tatt opp.

3.6 Transkribering

Etter at intervjuene var gjennomført startet transkriberingsarbeidet. De to første intervjuene transkriberte jeg rett etter intervjuet var gjennomført, og dette gjorde at jeg ble bedre kjent med intervjuguiden og det ga meg tips til gode oppfølgingsspørsmål. Etersom alle intervjuene ble gjennomført på en uke rakk jeg ikke å transkribere de resterende intervjuene rett etter de var gjennomført. Transkriberingen av de siste sju intervjuene ble gjort etter datainnsamlingen var ferdig. Jeg skrev i første omgang alt informantens ordrett på deres egen dialekt, før jeg i ettertid omgjorde dette til bokmål og fjernet alle ord som ikke hadde noe med setningen å gjøre slik som ”eh”, ”hmm” og ”mmm”. Jeg har likevel valgt å la noen ord stå som de ble sagt, da jeg mener dette ikke kan omskrives og er ord og uttrykk ungdommer bruker i dag. Ut over dette er sitatene som blir brukt i analysen identiske med informantens opprinnelige utsagn, og på bakgrunn av dette vil jeg hevde at sitatene har høy pålitelighet.

Nilssen (2012) beskriver transkriberingsprosessen som tidkrevende, noe jeg kan skrive under på. Denne prosessen var både lang, tung og ekstremt tidkrevende, men samtidig veldig nyttig for det videre arbeidet. Jeg ble godt kjent med datamaterialet og det ble gjort mange refleksjoner underveis i prosessen. Når alt arbeidet var gjennomført satt jeg igjen med i underkant av 100 sider med intervjumateriale.

3.7 Analyse og tolkning

Som Vivi Nilssen (2012) påpeker starter analysearbeidet med en gang, og er med oss gjennom hele forskningsprosessen. Analyseprosessen er en prosess som skal gi informantenes ytringer teoritilknytning, og dette skjer ved at forskeren tolker informantenes ytringer og setter dem inn i et teoretisk perspektiv (Dalen, 2011). Å analysere kan forklares med at man skal bryte opp i elementer eller biter, samtidig som det viktigste er at informantenes helhetlige fortellinger legges til grunn gjennom hele analyseprosessen (Kvale & Brinkmann, 2009).

Kunnskapen som produseres i kvalitative studier er knyttet til en bestemt kontekst, og det er opp til leseren å bedømme om kunnskapen også kan være relevant i andre situasjoner. Derfor

er det viktig at forskeren fremstiller forskningen på en slik måte at leseren kan avgjøre om funnene er gjennomsiklige, eller nærmere forklart overførbare fra en situasjon til en annen (Nilssen, 2012; Tjora, 2012). Klare beskrivelser av analyseprosessen er med å styrke påliteligheten til studien.

Koding og kategorisering av datamaterialet beskrives av Nilssen (2012) som kjerneaktiviteter i den kvalitative analyseprosessen. I denne prosessen skal man redusere datamengden til noen temaer og kategorier som gir svar på forskningsspørsmålet (Nilssen, 2012). Jeg valgte å ikke bruke dataprogram i kodingsprosessen, men heller et hjemmelaget skjema og fargekoding. Dette skjemaet er kanskje mer tungvint enn å bruke allerede eksisterende skjemaer, men det var en måte som fungerte for meg. Først gikk jeg nøye igjennom datamaterialet med en åpen koding, hvor målet er å identifisere begreper som kan inngå i ulike kategorier. Som sagt brukte jeg en fargekoding, og jeg gikk derfor først igjennom teksten og gulet ut ord og begrepet som var interessante. Informantene hadde relativt like svar på de fleste spørsmålene, som gjorde at mange av begrepene gikk igjen. Etter å ha gulet ut det jeg mente var relevant i teksten, gikk jeg gjennom teksten igjen for å samle de kodene som passet sammen.

Kodingsprosessen beskrives av Nilssen (2012) som en frem og tilbake prosess med gjentatte gjennomlesninger av materialet, noe som gjorde at jeg ble godt kjent med datamaterialet. Etter den åpne kodingen satt jeg igjen med et stort materiale, og jeg gikk dermed videre til aksial koding. Her gikk jeg dypere inn i de åpne kodene med en rosa tusj og nummer på de som kunne passe sammen. Målet var å samle de åpne kodene inn i færre kategorier. På det siste kodingsnivået, som kalles selektiv koding, samlet jeg trådene i materialet for å identifisere noen kjerne kategorier. Jeg kom frem til fire hovedkategorier som fikk hver sin farge, og de tidligere identifiserte kodene ble plassert inn i de nye kategoriene. Dette for å gi meg en overordnet forståelse av det sentrale knyttet til digital mobbing og forebyggingen av dette, sett fra informantene sitt ståsted (Dalen, 2011; Nilssen, 2012).

Gjennom den selektive kodingen kom jeg frem til følgende hovedkategorier: tidsbruk og nettsteder, digital mobbing, informantenes egne opplevelser og til slutt forebygging. To av hovedkategoriene fikk også noen underkategorier. Digital mobbing endte med fem underkategorier: hva er digital mobbing og hvor skjer det, hvem er mobberne og offeret for digital mobbing, hvor skjer digital mobbing og til slutt kjønnsforskjeller. Forebygging fikk to underkategorier: hva gjør skolene og hva ønsker elevene. Kategoriene og underkategoriene ble naturlig til etter kodingsprosessen og passer godt inn for å svare på problemstilling og forskningsspørsmål. Jeg ser i ettertid at jeg endte med kategorier som henger godt sammen

med oppbyggingen av intervjuguiden. Etter kodingsprosessen er neste steg å fremstille dataene fra undersøkelsen. Dalen (2011) presenterer flere ulike fremstillingsmåter, men ettersom kategoriene er knyttet tett opp imot intervjuguiden ble det naturlig at jeg benyttet meg av fremstillingsformen tematisering. Denne fremstillingsformen innebærer ofte at man tar utgangspunkt i intervjuguiden og de områdene som den omhandler (Dalen, 2011). I fremstillingen av dataene vil de bli presentert etter de fire hovedkategoriene jeg kom frem til i analyseprosessen, og dette er i hovedsak tema som er fastlagt i intervjuguiden men også nye tema som kom til underveis i kodingsprosessen.

3.8 Etiske betraktninger

Etiske betraktninger er en viktig del av forskerrollen, både for informantens sikkerhet men også for studiens pålitelighet (Thagaard, 2013). Før jeg kunne sette i gang med undersøkelsen, var det nødvendig å søke Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatilsyn (NSD) om godkjenning, ettersom personlighetsopplysninger skulle bli behandlet via datamaskinbasert utstyr. *”Med personlighetsopplysninger menes opplysninger som direkte eller indirekte kan knyttes til enkeltperson”* (NESH, 2006), dette innebærer navn, personnummer eller andre personlige kjennetegn. Ettersom jeg opprettet kontakt med informantene på ulik måte, ble noen av intervjuene avtalt gjennom mail og/eller telefon. Dette innebærer da at jeg har tilgang til personlige opplysninger knyttet til informantene. Studien ble meldt inn til NSD 17. desember 2014, og godkjenning fra NSD ble gitt 22. desember 2014, se vedlegg 3.

Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser knyttet til å delta i studien er tre sentrale etiske regler man bør ta hensyn til når man skal forske på mennesker (Dalen, 2011). Alle informantene fikk utdelt et informasjonsskriv på forhånd, som også ble gått igjennom før intervjuene startet. Her ble de informert om at deltakelsen var frivillig, og at de når som helst kunne trekke seg. Tre av informantene var under 15 år, og hadde også samtykke fra foreldre, se appendiks 1. Ettersom prosjektet ikke samlet inn sensitive opplysninger kan informantene over 16 år selv bestemme om de vil delta eller ikke, mens de under 16 år trengte godkjenning fra foreldre (NSD). Digital mobbing kan regnes som et sensitivt tema, men jeg har valgt å ta utgangspunkt i NSD sine kriterier for sensitiv informasjon, og mobbing på nett er dermed ikke en del av sensitiv informasjon (NSD). Konsekvensene av intervjustudien er nøye vurdert fra min side, og jeg har i stor grad forsøkt å unngå at informantene og gruppen de representerer vil bli skadelidende av min forskning.

Alle informantene ble informert på forhånd om at de kom til å være anonyme i oppgaven. For å beskytte informantenes anonymitet har alle informantene fått et fiktivt navn, og all annen informasjon som kan være avslørende for informantene er fjernet. Konfidensialitet er viktige sider av de etiske forpliktelsene en har som forsker, samtidig som det er betryggende for informanten. I et dybdeintervju har man en åpen samtale der man får innsikt i informantens tanker, refleksjoner og erfaringer knyttet til digital mobbing, og det er derfor viktig å være respektfull og åpen om hvordan all denne informasjonen vil bli benyttet i ettertid (Tjora, 2012). Informasjonene om informantene ble lagret i koder, og kan ikke gjenkjennes av andre enn meg. Studien ble gjennomført i Møre og Romsdal, og skolene vil ikke bli nevnt med navn for å beskytte de som har deltatt i studien.

4.0 Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil jeg presentere de data som kom ut av intervjuundersøkelsen. Jeg har valgt å framstille funnene med fire hovedkategorier, og noen av hovedkategoriene har en eller flere underkategorier. De sitatene som blir brukt i denne oppgaven er direkte sitat, hvor alle er omskrevet fra dialekt til bokmål, men jeg har valgt å la noen ord stå slik de ble sagt. Dette er ord og uttrykk som dagens ungdommer bruker, og som jeg mener ikke burde endres. Det er informantenes historier som er grunnlaget for analysen, og hovedfokuset vil være rettet mot hva informantene forteller om digital mobbing.

4.1 Tidsbruk og nettsted

For å sette digital mobbing i et større perspektiv har jeg valgt å se på hvor mye tid ungdommene bruker på mobil og datamaskin, og samtidig ønsker jeg å få en oversikt over hvilke nettsteder de bruker. Alle informantene hadde egen mobiltelefon og datamaskin, og tilgang til internett hele tiden.

4.1.1 Tidsbruk

Jeg spurte informantene om hvor mye tid de bruker om dagen på mobilen, og svarene jeg fikk viser at dagens ungdommer bruker mye tid på mobilen. Ungdommene i studien oppgir at de bruker mellom fire-fem timer på mobilen hver dag.

Det er vel 24/7 egentlig, jeg er konstant pålogget og mulig å få tak i. (Anna 15 år)

Åh, i løpet av en dag, eeeh. Det er jo liksom, egentlig hele tiden. (Sara 17 år)

Jaja, men jeg har den alltid i hånda liksom. Med mindre den er utladet, og det skjer jo ganske ofte. (Sara 17 år)

Bruk av datamaskin varierte avhengig av kjønn, de tre guttene brukte cirka fire-fem timer på datamaskinene hver dag, mens de seks jentene brukte cirka to-tre timer.

Ja, det er mer datamaskin altså. Det blir fort fem timer om dagen. Bruker det mest til gaming og trening egentlig, ikke så mye skole egentlig. (Frank 15 år)

Bruker som ofte data og mobil samtidig, så om jeg først er på mobilen så er jeg på dataen og. Jeg bruker kanskje mest dataen på skolen da, men da er det jo ikke sosiale medier, men det er jo et digitalt verktøy. Så det blir brukt liksom. (Vera 16 år)

Som flere av informantene poengterte kunne tid på mobil og datamaskin variere fra dag til dag, og en av informantene sa følgende om sin egen mobilbruk:

Det varierer helt om hvordan skoledagen din er da. Sånn som i morgen har jeg en stor naturfagsprøve, så da kan jeg ikke bruke så mye tid på mobilen fordi jeg må lese liksom. Så kanskje tre timer om dagen. Det blir veldig fort fem min her og fem min der. (Vera 16 år)

Informantenes utsagn kan forstås som at de er klar over at de bruker en del tid på mobilen og datamaskinen om dagen. Dette er blitt en del av hverdagen deres og noe de ønsker å bruke tid på. Det ser ut til å være viktig, nesten avgjørende for ungdommene å være tilgjengelig og ikke gå glipp av noe.

.... Men det er ofte når jeg våkner om morgenen, så sjekker jeg mobilen. Da er det Instagram, Tumbler, Facebook, Snapchat, det er liksom de vanlige ungdomsappene da. Det er liksom faste rutiner da. Så det er litt rart hvis jeg står opp en dag og ikke gjør det, da vet jeg liksom ikke hva andre folk driver på med. Jeg tror det har litt med det å gjøre, at man er så opptatt av å vite hva alle andre gjør, og man må være oppdatert. Hvis ikke blir man ekskludert fra alle samtaleemner og. Sånn som f.eks det med fotballfrue saken, hvis du ikke er oppdatert på det blir det litt sånn: "WOOOW, har du ikke lest det?" Og så sånn Mullar Krekar: "viste du ikke om det heller?". (Ingrid 17 år)

4.1.2 Nettsted

Informantene tilbrakte tid på stort sett de samme nettstedene. Det var tydelig at sosiale medier var det som ble brukt mest tid på når de brukte mobiltelefon eller datamaskin.

Facebook, Snapchat, Instagram egentlig. Jeg tror ikke det er flere. Jeg har ikke Twitter eller noe sånt. (Frank 15 år)

Ja, Facebook, Twitter, Instagram og Snapchat. Ikke så mye Twitter da, men mest Facebook, Instagram og Snapchat. (Ola 16 år)

Gmail, Facebook, Instagram og litt Snapchat. Men ikke så mye Snapchat. Jeg har ikke Ask og sånn da. Jeg har Tumbler men bruker den ikke ofte. Når jeg har tid sjekker jeg Twitter men det kan jeg fort glemme. (Vera 16 år)

Basert på informantene sine uttalelser er det Facebook, Instagram og Snapchat som er de mest brukte sosiale mediene blant dagens ungdommer. Ut ifra dette kan det virke som ungdommer foretrekker de samme møteplassene på nett, og ønsker å være der jevnaldrene er.

Informantene påpekte at det var messenger appen knyttet til Facebook som ble benyttet, ikke selve Facebook i seg selv.

Facebook begynner å bli ut liksom. Det er egentlig bare for å dra tiden. (Anna 15 år)

Facebook, eller messenger appen da. Vi chatter liksom, den samtalen går hele tiden. Vi bruker det ikke til noe annet, ikke noe statuser eller noe sånt, det er ut. (Tom 17 år)

...For oss unge handler det mer om å legge ut bilder, ikke skrive statuser. For da blir du nesten sett litt ned på fordi da bruker du dine egne ord til å uttrykke noe da, du bruker ikke et bilde, da er det så mye lettere å dømme deg av en eller annen grunn. (Ingrid 17 år)

Ikke selve Facebook neei, der er vi ikke så mye. Det er litt ut. Det er liksom bare de gamle som er der. Og så bruker vi Instagram!. (Sara 17 år)

Instagram tror jeg. Og jeg tror også at veldig mange bruker Snapchat, ut i fra hva jeg ser da. Jeg ser ofte veldig ofte den der, at folk tar bilder av seg selv smilende, med grimaser osv. det er liksom veldig vanlig tror jeg. Men Facebook har nok blitt litt mer dølt, det har blitt veldig mye annonser og at man deler saker og sånn. (Ingrid 17 år)

Dette kan forstås som at ungdommer følger trender, og at Facebook nå er på vei ut og har blitt tatt over av en eldre generasjon. Ask.fm ble nevnt av samtlige informanter, hvor flere nevnte de hadde brukere og hvor noen faktisk hadde valgt å slette seg. Det kan virke som at hvilke nettsted som er populær varierer med alder.

Jeg hadde Ask når jeg gikk i åttende, men da het det Formspring da. Har det ikke nå lengre, men det har vist blitt kult igjen, men det er jo den største mobbesiden på nettet. (Frank 15 år)

4.2. Digital mobbing

4.2.1 Hva er digital mobbing og hvorfor skjer det

Informantene fikk som spørsmål å forklare hva digital mobbing var, slik de forstod det. Alle de ni informantene var samstemt når det kom til at mobbing på nett gikk i å sende stygge, frekke, sjikanerende og sårende meldinger over nettet.

Nettmobbing er en sidevei av mobbing, bare at det foregår ved bruk av teknologien som vi hele tiden eksponeres for. Og da er det mobil, ipad, pc og på alle de her måtene har vi internett hvor vi alle er da. Det er et samfunn rett og slett, et samfunn vi ikke kan se men vi kan være en del av. Og vi trenger heller ikke eksponere ansiktet vårt for noen, og heller ikke navnet vårt og alderen vår. Vi kan velge selv hvem vi vil være, og det er derfor så mange bruker det, og i vår hverdag tror jeg det er mange som ikke føler det at de kan hevdes som de er, og da er nettet en fin plass for dem. Og kunne være en person de har lyst å være da uten å bli sett ned på da. Så du har muligheter til hva enn du vil, så lenge du ja. Du tenker kanskje ikke så mye om konsekvensen heller da når du er på nettet. (Ingrid 17 år)

Diskriminering, sjikanering og unødvendig kommentarer rettet mot folk på nett. Åpenlyst, sånn at man skal henge ut. (Tom 17 år)

Informantene var også samstemte på at digital mobbing gikk ut på å henge ut andre. At man kan være anonym, og ikke oppgi hvem man er, ble også beskrevet som typisk for mobbing på nett. Ettersom alle hadde tilgang til internett så å si hele tiden, var det flere som også poengterte at digital mobbing er en enklere metode å mobbe på.

Nettmobbing, det er vel egentlig folk som blir hengt ut over nett på forskjellige måter, som for eksempel på Ask. Der kan du være anonym og sende så mye hate du vil til folk uten at noen finner ut hvem det er. Det er vel egentlig at folk er frekk mot hverandre over nett, sier ting som de kanskje ikke ville tørt og sagt face til face og sånne ting..... (Anna 15 år)

Det som er forskjellen på nettmobbing og mobbing det er vel kanskje det at mobbing sånn generelt er mer face to face, eller at man grupperer seg mot en person. Men nettmobbing det er kanskje litt.. Alle typer mobbing er jo forferdelig, men nettmobbing er kanskje enda verre. Fordi da sitter det noen bak skjermen som du ikke vet hvem det er, anonymt liksom, som skriver og forteller deg hvordan du er og

hvordan du skal gjøre ting og alt mulig sånn. Det er kanskje litt sårere da, siden du ikke vet hvor det kommer ifra. (Vera 16 år)

Så det er jo lettere å mobbe på sosiale medier da. Så det kan jo være å sende meldinger eller skrive innlegg på en persons nettsider som er ment kun for å være vondt. For å såre. (Ola 16 år)

Flere beskriver den anonyme biten som svært ubehagelig. Kommentarene er gjerne rettet direkte mot personen, slik som utseende, personlighet og oppførsel. Det kan derfor virke som informantene synes det er spesielt ekkelt og ikke vite hvem som sender stygge kommentarer. Det kan gi en følelse at man står veldig alene.

Alle mot meg liksom, og så vet du gjerne ikke hvem som står bak. Det er jo et psykisk spill, du vet ikke hvem mobberne er da. Så man blir kanskje litt paranoid. (Tom 17 år)

Ja det kan komme fra venninna di liksom, eller noen som ikke kjenner deg i det hele tatt også, som dømmer deg ut i fra hvordan du ser ut og presentere deg selv på nettet da. Så det er jo mange tilfeller på nettmobbing, og jeg tror det er veldig psykisk sårende da. (Vera 16 år)

Når det kommer til om handlingen må foregå over tid, er informantene uenige seg i mellom. Noen av informantene poengterer at handlingen burde gå over tid for å kunne si at det er digital mobbing, samtidig mener andre at en enkelt kommentar kan virke sårende ettersom den blir liggende ute og er tilgjengelig for alle. Ola poengterer at kommentarer raskt kan defineres som digital mobbing med følgende sitat:

Jeg vil nok si at en kommentar kan være, altså det kan jo være nok til å kalle det nettmobbing syns jeg da, men samtidig syns jeg at hvis man skriv sånne ting om igjen og om igjen over lengre tid så ville jeg heller kalt det nettmobbing. For da vet man at den personen mener det, for om man skriver en kommentar så er det ikke sikkert at man skjønner at man prøver å såre deg, og det er ikke sikkert han gjør det heller. Men altså, det kan jo føles sårt allerede fra første sekund for eksempel, hvis man får kommentarer på et bilde slik at alle andre kan se det også. Så egentlig vil jeg si at man kan kalle dette nettmobbing ganske raskt. (Ola 16 år)

Ola trekker frem at det kan virke sårende med en enkel kommentar, men at man kaller det digital mobbing hvis det skjer gjentatte ganger. På tilsvarende måte mener Vera det kan kalles digital mobbing hvis det skjer gjentatte ganger, men også hun poengterer at det kan være sårende med en enkel kommentar.

En stygg kommentar på instagram det kan skje alle, alle kan ha en dårlig dag. Men jeg syns ikke det er fint at man går etter andre, men man har på en måte noe som sier til en at man må trykke ned andre da. Kanskje er man misunnelig da. Eller ikke misunnelig da, men det kan virke sånn i alle fall. Men nettmobbing ja, jeg syns det kan virke sårende over en ting, men over lengre tid vil det nok såre ennå mer. (Vera 16 år)

Flere av informantene mener det kan variere veldig fra person til person, om man er psykisk sterk eller ikke. Noen kan ta seg nær av en enkelt kommentar, mens andre ikke bryr seg. Det

beskrives blant informantene som en hårfin balanse mellom erting og digital mobbing, og dette kan illustreres med følgende sitat:

Det kommer litt an på graden av den ene kommentaren. Erting vil jeg si er litt sånn kortvaring, men erting kan også være litt sånn pirking borti deg som gjør det litt irritert. Men mobbing trenger ikke være så jævlig langvarig. Det syns jeg er en dum måte å si det på. Fordi da er det veldig mange som, hva skal jeg si, blir du mobbet over lang tid så blir du mobbet. Men hva med de som bare blir mobbet over en kortere periode og de føler at de har det vondt, de er jo også nettmobbet. (Ingrid 17 år)

Det kan jo gi en knekk da for de som er sårbare. Vi mennesker er jo så forskjellig oppbygd både fysisk og psykisk, og man kan reagere ulikt. En stygg kommentar på Instagram kan være veldig sårende for noen, mens andre kan det være sånn: "jaja, care, hvorfor skal jeg bry meg om den kommentaren. Jeg har jo 20 andre kommentarer som sier fine ting". Enkelte kan jo bare se på den stygge kommentaren, men om det er mobbing, det er vanskelig å si. (Vera 16 år)

Samtidig som det kan variere fra person til person hvor psykisk sterk man er, kan også holdninger og verdier variere. Vi kommer fra ulike hjem, hvor vi har blitt oppdratt etter ulike holdninger, verdier og regler.

... men jeg tror ikke de tenker over det, det er veldig mange som mobber som sier de ikke er mobbere fordi de tror at det er rett. Eller jeg kan ikke si det sånn heller da, men de vet ikke at det de gjør sårer noen. De er ikke klar over hvilke holdninger de egentlig har, at de har dårlige holdninger rett og slett, og de er frekke. Det er mange som har hatt en oppvekst der det er normalt å si sånne ting, mens andre har hatt en oppvekst der det er stygt å si sånne ting. Så det kommer veldig an på hvor du kommer fra tror jeg. (Ingrid 17 år)

Som nevnt flere ganger er det en ulik oppfatning blant informantene om digital mobbing må skje over tid eller ikke. Noen mente det burde skje over en lengre periode, mens andre påpekte at en enkelt kommentar kunne være nok ettersom den blir stående offentlig for alle og ikke blir borte:

... Det kan skje en gang, og det kan være mobbing. Det trenger kanskje ikke skje over tid. Siden det kan være en kommentar som står der da, som alle kan se. (Marie 16 år)

Nei, det trenger ikke være over tid. En kommentar kan være nok. (Ola 17 år)

En annen ting alle informantene hadde til felles var at de mente digital mobbing var verre enn den tradisjonelle mobbingen.

... Det er jo egentlig en mye verre måte å mobbe på, føler jeg. For det er ikke like synelig som den tradisjonelle mobbingen da. Og det er ikke like lett å ta det opp, for det er alltid en unnskyldning. For greia er at hvis du skriver noe på nett så vil det alltid være der, uansett om du sletter en kommentar vil den alltid være der liksom. Og så kan du gå tilbake å se på det. Du kan se det, og alle andre. (Anna 15 år)

Det er mye enklere da å mobbe folk på nettet enn i hverdagen. Det er mye enklere. Det å mobbe noen på nett er liksom bare et tastetrykk unna, mens når man er ute av internett må man liksom ta på seg et stygt ansikt da, og faktisk stå for det. På nettet kan man skjule seg bak en anonym eller fake bruker. Det tar

fem sekunder å skrive noe. Det kan være bare ett ord liksom. (Ola 16 år)

Informantene mente samlet sett at digital mobbing var verre enn den tradisjonelle mobbingen. Det å ikke kunne slippe unna og at det ligger åpent for alle til å se, beskrives som noe av det verste med digital mobbing. Samtidig beskrives anonymiteten som et usikkert og et ubehagelig moment. Informantene påpeker også at digital mobbing er verre enn tradisjonell mobbing, kom det frem at flere mente mobbing på nett har begynt å ta over for den tradisjonelle mobbingen.

Helt klart! Det er ikke så lett å ta tak i da, slik som vanlig mobbing uten om på nett. Jeg føler det har gått mer over til nettmobbing. Det skjer bare mer og mer, og annen mobbing skjer mindre og mindre.... Fordi det er lettere. (Anna 16 år)

Fordi folk er for feige til å gjøre det ansikt til ansikt, det er enklere og bare trykke på anonym og sende. Og så går det forttere også, og det er veldig lett å gjøre det. Så kan man ikke vite hvem det er, man må liksom få inn politi og sånn. (Marie 16 år)

4.2.2 Hvem er digitale mobbere og hvem er offeret for digital mobbing

Informantene har en relativt lik beskrivelse av hvem digitale mobber er og hvem offeret for digital mobbing er. Sjalousi, dårlig selvtillitt og muligheten til å bygge seg selv opp med å trykke ned andre er beskrevet som mobberens hensikt.

Det er vanskelig å definere en person, det kan være så mange, men jeg tror nok generelt sett det er de som er usikre på seg selv og på andre, og som har en trang til å hevde seg over andre. (Ingrid 17 år)

Denne beskrivelsen påpeker at de som mobber på nett kan være flere, og at det er vanskelig å definere en type mennesker. De som mobber på nett kan være selvsikre personer eller personer som sliter med sin egen selvtillitt. Det kan virke som det er et enormt press på dagens ungdommer om å være bra nok, og at man derfor velger å trykke ned andre for og selv føle seg bedre. Flere av informantene poengterer at digitale mobbere ikke sitter alene.

Folk pleier ikke å være sånn når de er alene, med mindre en virkelig hater en person. Eller hvis man virkelig har satt seg inn for å mobbe liksom. Men jeg tror det er sjeldnere at folk sitter alene. (Anna 15 år)

Begge deler. Jeg tror heller de fordeler seg, slik at mange skriver stygge kommentarer, for å bevise hva de mener. Da blir det liksom riktig, om mange nok sier det. Det blir på en måte bare en påstand om det bare er en kommentar, men hvis det blir mange som kommenterer så blir det riktig liksom. (Vera 16 år)

Det kan virke som at mobberne vil få frem at det de sier er riktig, ved å rotte seg sammen imot offeret. Samtidig er det en form for redsel for å skrive noe som ikke er godkjent av resten av gruppen, som kan bidra til at en selv blir utstøtt av gjengen.

Tror nok man sjekker med hverandre først at det stemmer. Kan se for meg at mange jenter er redd for å få noen vent mot seg selv, så det er best å forsikre seg om at alle mener det før de skriver noe da liksom. Man kan jo risikere at noen sier ifra om at det ikke er greit, og da kan man plutselig selv bli vendt ryggen til. De tror de kjenner venninne sine så godt at de kan ta en avgjørelse for dem, og det skjer jo ofte. (Vera 16 år)

Nei, ansamlinger på kvelder as. Tror det er sjelden at de sitter alene, for jeg tror litt av greia er å dele med en liten gruppe folk som kanskje er med på det. Og så er det tryggere å gjøre det sammen. Du får en bekreftelse på at det er greit hvis det er flere som er enig liksom. Hvis du tror det er greit, så er det greit. (Tom 17 år)

Ut ifra disse sitatene kan det virke som at de som mobber på nett sitter sammen for å skape en forsterkende effekt, gjennom å bruke flertall i de stygge kommentarene og meldingene. Dette for å vise offeret at det ikke bare er en som mener dette, men flere. Det kan virke som at man søker en bekreftelse fra andre, i redsel for å gjøre noe som andre ikke er enig i og selv bli utstøtt.

Når det kommer til hvem som er offeret for digital mobbing er det heller ikke lett å komme med en beskrivelse. Informantene er derimot enige om at det kan være personer som ser annerledes ut, som har andre interesser, som har få venner eller noen som man ser på som svak og kan være et lett bytte.

Han har blitt mobbet siden femte klasse og helt til nå. Egentlig fordi han har en fot som går litt innover når han går, og han brukte briller før. Han har også litt andre interesser da. Litt interesser for barnslige ting, holdt jeg på å si. Interesser som ikke alle andre har da, litt sære interesser kanskje. (Frank 15 år)

Samtidig kan også offeret være en som blir sett på som vellykket, og som for eksempel har mange venner og gode karakterer.

De som får til noe, eller de som har mange venner eller de som er litt unormal, altså ikke er som alle andre. Så egentlig alle tror jeg, alle kan bli utsatt for det. Fordi det alltid finnes noe man kan hakke på. (Tom 17 år)

Dette kan tolkes som at det ikke er bare de som betegnes som svake og annerledes som er utsatt for digital mobbing. Også de som ses på som vellykket, kan bli utsatt for mobbing på nett, ettersom utsagn fra informantene gir et bilde av at sjalusi og det å trykke andre ned for å bygge seg selv opp er gjennomgående grunner til at digital mobbing skjer. Det å jevne ut eventuelle forskjeller beskrives og som en grunn til at noen blir offer for digital mobbing.

Sjalusi og at de syns synd på seg selv. Hvis en jente har en fin kjæreste og ser fin ut selv, hun ser bra ut og livet ser bra ut. Så sitter folk og ergrer seg over det, hvorfor kan ikke de ha det slik liksom. Da er det lett å bryte den personen litt ned da, for å jevne ut. (Vera 16 år)

4.2.3 Hvor skjer digital mobbing

Det viste seg at informantene hadde en lik oppfatning om at digital mobbing skjer mest på fritiden, men samtlige påpekte de at det ofte starter på skolen. Redselen for å bli tatt, kan være grunnen til at digital mobbing ikke blir gjort i skoletiden.

Jeg tror det er på skolen det starter og det er der man legger grunnlaget for det, fordi det er der du møter folk og kan danne deg et bilde av folk da om hvordan de er.... Det er nok ikke på skolen det skjer, men på fritiden, men det starter ofte på skolen. Fordi man tørr ikke gjør det mens de man mobber sitter i samme rom, man må liksom komme seg unna for å tørre å gjøre noe sånt . (Ingrid 17 år)

Fritiden, sånn når gjenger er samlet, er det ofte at det skjer mye. At man bestemmer seg for å hate på noen og sånne ting. (Anna 15 år)

Det kan godt hende det starter litt på skolen, og så eskalerer det på nettet da og blir mye verre. (Ola 16 år)

Samtidig som informantene er klare på at digital mobbing i hovedsak skjer på fritiden, poengteres det at mobbing på nett er ikke noe man kan unnsnippe. Det følger deg hvor du går, også inn i skolen. Informantene påpeker derfor at selv om digital mobbing foregår på fritiden, vil det også foregå på skolen. Digital mobbing er et fenomen som foregår 24/7, og som kan være vanskelig og slippe unna. Informantene mener derfor at skolen har et ansvar.

Selv om det kanskje ikke skjer på skolen så har skolen et ansvar. Man kommer seg ikke bort fra nettmobbingen liksom, og selv om den starter på fritiden blir det ofte med inn i skolen og. Det er jo et konstant mas da, 24/7 liksom. (Frank 15 år)

4.2.4 Kjønnforskjeller

Når det kom til spørsmålet om digital mobbing og kjønn, ble det noe usikkerhet blant informantene. Det har vært en gjennomgående enighet blant informantene på så å si alle spørsmål, men spørsmålet knyttet til kjønn og mobbing på nett skapte splittelse blant informantene. Alle informantene var enige om at begge kjønn mobbet på nett, men at det var forskjeller på hvordan det ble gjort. Jentene ble beskrevet som følger:

Jenter er selvfølgelig mye mer slu, og ja skjuler det bedre, men kan være mye slemmere! Gutter er mer sånn som sier det rett ut og sånn. (Sara 17 år)

Jenter er mer utspekulerte. De går virkelig inn for det hvis de først gjør det da, at de finner det svakeste punktet til folk og går på et da. Få alle til å kommentere stygge kommentarer på instagram, og få flere til å lage fake brukere på snap, eller bare drite folk ut liksom. (Anna 15 år)

Informantene var samstemte på at jenter er mer slø når de mobber på nett, og at mobbingen blant jenter ofte var mer skjult enn hos guttene. Guttene ble beskrevet som tøffere, og at de gikk mer direkte på sak enn jentene. Det var noe usikkerhet om gutter i det hele tatt mobbet på nett, og i tilfelle hvordan dette ble gjennomført. Det var dog enighet om at gutter har et mindre behov for å skjule seg.

De (guttene) tørr å gå rett på sak. Jeg har sett en del selv faktisk, og noen av dem er mye mer på sak enn det jenter ville vært da. (Anna 15 år)

Jenter, eller vent. Jenter er sykt slemme mot hverandre, de kan hakke på hverandre hele tiden. Kommentarer her osv. og litt sånn psykisk spill med hverandre. De er så å si alltid anonym, fordi da vet ingen hvem de er. Psykisk spill vett. For eksempel at en ikke like bilder til hverandre og sånn. Og de er veldig skjult. Gutter kan også mobbe på nett, men tror de er mer direkte. Sier det sånn som det er, enten rett ut på nett eller rett ut face to face. Typisk jenter å ha lukkede grupper hvor de snakker stygt om hverandre. Sånn tror jeg ikke gutter har, de har kanskje grupper, men jeg tror ikke de er slik mot hverandre. De har grupper, men der diskuterer de typiske gutteting. (Tom 17 år)

Ut ifra informantene sine utsagt kan det tolkes som at jenter mobber mer på nett enn gutter, mens gutter mobber mer den tradisjonelle måten. Likevel er det viktig å poengtere at begge kjønn mobber på nettet, men at guttene er mer direkte og ikke så redd for å vise hvem de er, mens jentenes mobbing på nett er anonymt, mer skjult og utspekulert.

4.3 Egne opplevelser

Undersøkelsen viste at alle informantene hadde sett digital mobbing, og noen hadde selv opplevd å bli mobbet. Det kom flere eksempler der informantene selv eller noen som stod dem nær, var blitt utsatt for mobbing på nettet. Alle opplevelsene som ble beskrevet omhandlet jenter, ingen av informantene beskrev aktuelle situasjoner der det var digital mobbing mellom gutter.

Ja og så var det ei som ble så gæli mobbet at hun byttet skole da. Den verste mobbingen var på Facebook, og hun klarte ikke mer så hun byttet skole. De fant ut hvem det var da, og to gutter på samme trinn ble politianmeldt. Hun ble mobbet for utseende sitt. På grunn av haka si, hun hadde ikke så mye hake liksom. (Camilla 15 år).

Informanten fortalte her om en klassevenninne som opplevde mobbing på nett, og som fikk så store konsekvenser for henne at hun valgte å bytte skole. Det må anses som alvorlig når man føler seg tvunget til å bytte skole i håp om å komme bort fra mobbingen.

Jeg har en venninne som har blitt ganske grovt nettmobbet, med drapstrusler og forskjellig. ... Hun er mørk og har fosterforeldre, og det er tydeligvis da en god nok grunn til å mobbe. Det er hjerteskjærende å se og høre om . (Anna 15 år).

Det er grunn til bekymring når man begynner å bruke utseende og ikke minst hudfarge som et argument mot en person, ikke minst med tanke på at de som er involvert er ungdommer. Da kan man begynne å stille seg spørsmålet om barn og unge skjønner konsekvensen av det som blir postet på nettet.

Noen av informantene hadde også selv opplevd å få bilder på avveie, eller at de hadde mottatt bilder som var på avveie.

Det er bilder der de ikke har så mye klær på seg. Lettkledde bilder. De sender det på snapchat til noen som sier de ikke skal lagre det liksom, men så lagrer de det likevel eller noen tar bilde av snappen slik at den som sender ikke får beskjed om at bildet er lagret osv. Så til slutt får hele byen bildene. Det skjer med ganske mange på den skolen her. (Frank 15 år)

Det kan tolkes som bekymringsfullt når barn og unge ukritisk poster eller videresende bilder av seg selv eller andre på nett eller via mobiltelefon. Ender denne type bilder på nett, vil det være vanskelig å få slettet det, samtidig som det kan bli misbrukt på sider som man helst ikke vil bli assosiert med. Bildene vil være der for alltid, og kan brukes mot vedkommende ved en senere anledning. Denne type bilder kan bli sendt som en spøk i ungdomsårene, men kan bli ødeleggende senere i livet.

En venninne av meg hadde lagt ut et bilde på instagram for noen uker siden av seg selv hvor hun poserte med et vinglass, og så la en annen venninne av meg ut et nesten likt bilde noen uker etterpå hvor hun poserte veldig likt og skrev: "Poserer fint med vinglasset i hånda og dyp utrigning, og nå føler jeg meg fin og verdsatt". Det var et veldig hint til venninna mi da. (Sara 17 år)

Dette er et eksempel på en typisk jentemobbing, som er veldig skjult og ikke lett for andre enn de som selv er involvert å skjønne noe av. Denne typen digital mobbing kan være vanskelig å oppdage for andre utenforstående. Dette kan tolkes som at mobbing på nett blir mer og mer skjult, og vanskeligere for andre og se.

Informantene fikk også spørsmål om hvem de ville sagt ifra til om de ble mobbet på nett. Svarene jeg fikk var noe splittet, men de aller fleste ville sagt ifra til foreldrene. Det skulle gjerne gå en stund og det skulle være ganske alvorlig før man sa ifra til foreldrene, da dette var et sårt og vanskelig tema å ta opp.

Hypotetisk spørsmål men de fleste som blir mobbet sier jo ifra, men det hjelper ikke. Jeg så en artikkel om Odin da, har du sett den? Han ja jo ifra til folk og det var ingen som gjorde noe med det. Jeg tror sannsynligvis jeg hadde sagt ifra, men til hvem vet jeg ikke. Men jeg føler at hvis jeg måtte bært på det der uten å kunne snakke med noen om det ville det blitt veldig tungt etter hvert. (Ole 16 år)

Dette kan tolkes som at ungdommene ikke tørr å si fra om de blir utsatt for digital mobbing, fordi det ikke blir gjort noe. Det er grunn til bekymring om ungdommene føler de må gå rundt og holde en slik ting for seg selv, fordi det ikke nytter å fortelle det til noen.

Ingen av informantene ville sagt ifra til skolen. Det var flere grunner til at informantene ikke ville gå til skolen, mangel på kunnskap og at de ikke kunne gjøre noe var to av grunnene til at informantene ikke ville gått til skolen.

Det er jo ikke noe de (skolen) kan gjøre med det. (Sara 17 år)

Skolen er det ikke vits å si ifra til, de gjør ikke noe uansett. (Tom 17 år)

Informantenes utsagt kan tolkes som at skolen svikter elevene på den måten at elever ikke går til skolen med sine problemer.

4.4 Forebygging

4.4.1 Hva gjør skolene

Undersøkelsen viser at informantene selv har opplevd å bli mobbet på nettet eller har nær kjennskap til digital mobbing, og det var enighet om at digital mobbing er et problem.

Ja, kjempe! Kommer aldri til å forsvinne, jeg sier det med en gang. Verdens beste arena for å ytre se anonymt. Et evig problem. (Tom 17 år)

Det er tydelig at informantene ser på digital mobbing som et problem, og det kan tolkes som at de mener det er vanskelig å forebygge denne type mobbing. Som nevnt tidligere kommer informantene fra fem ulike skoler, og de har dermed ulike regler og tiltak for å forebygge mobbing og digital mobbing. Alle skolene hadde regler på at man ikke skulle bruke mobil i skoletimene, men at det var fritt frem i friminuttene. Bruk av sosiale medier og andre ikke faglige nettsider i skoletimene var også noe som gikk igjen. Av de fem skolene jeg var innom, var det to skoler som allerede hadde forebyggende mobbeprogrammer. En skole var med i MOT mens en annen skole brukte Manifest mot mobbing. Alle informantene, inkludert de som gikk på skolene som allerede hadde forebyggende programmer, var samstemt på at skolene gjorde lite eller ingenting for å forebygge nettmobbing.

Ikke egentlig. Kanskje en plakater en gang i blant på veggen, men det hjelper jo ikke. (Frank 15 år)

Nei, jeg tror ikke det. Vi har Mot og sånn da. 4 ganger i skoleåret kanskje. Vi har masse ulike aktiviteter og sånn. Og så snakker vi mye om sånn, ja enten mobbing, egne valg og vær deg sjøl og sånne ting. (Camilla 15 år)

Jeg husker en gang første året da var det en psykolog som kom en time, hun snakket litt da. Hun hadde øvd inn noe, så ned på power pointen og ville vel egentlig bare bli ferdig og dra hjem igjen. Så det var det liksom. (Ingrid 17 år)

Samlet sett viser informantenes uttalelser at det er lite forebyggende arbeid som blir gjort på de ulike skolene, også de som allerede er med i forebyggende tiltak mot mobbing.

Informanter som går på skoler som er med i ulike forebyggende program var ikke selv klar over det. Dette kan være et tegn på at skolene burde bruke mer ressurser på programmene de allerede har tilgang til. Samtidig er det viktig at skolene er oppdatert og har kunnskap om digital mobbing, og det virker som en mangelvare på skolene jeg besøkte.

Jeg tror rett og slett de (lærerne) ikke har lyst å se det, fordi de vet ikke hva de skal gjøre. De har ikke nok kunnskap, de henger såpass etter. Teknologien forandrer seg sykt fort, og de klarer ikke henge med. (Tom 17 år).

Sitatet fra Tom er ett av flere som belyser det at ungdommene mener lærerne ikke har nok kunnskap om digital mobbing, og at de ikke klarer å holde seg oppdatert. Dette kan tolkes som at ungdommer ikke har tro på at lærere og skolen kan klare å hindre digital mobbing, fordi lærerne mangler kunnskap.

4.4.2 Hva ønsker elevene

Selv om informantene mener det er vanskelig å hindre denne formen for mobbing helt, var alle enige om at det var mulig å få ned antallet. Kunnskap var som sagt et ord som gikk igjen, og dette ble sett på som viktig for å kunne forebygge digital mobbing. Gripende var et annet ord som ble mye brukt blant informantene når de kom med forslag til hvordan skolene kunne forebygge digital mobbing.

Tror folk hadde roet seg litt ned om det kom noen og snakket skikkelig om det, med gripende eksempler. Kanskje et mobbeoffer kunne stå frem, for å vise hva det faktisk gjør da. eller kan gjøre, for å vise mobberne konsekvensene liksom. (Frank 15 år)

Ha mer fokus på nettmobbing. Snakke mer om det. Få inn gode fagpersoner da som vet mye om nettmobbing, som kan holde gode foredrag som gir litt inntrykk da... Det er ganske viktig at det da blir tatt opp gripende historier da, for eksempel eksempelet med Odin. Og på en måte vise hva som kan skje og vise hva nettmobbing kan gjøre med folk da . (Ole 16 år)

Ja, litt mer grundig presentasjon. Kanskje noen som har opplevd det, sånn at vi ser konsekvensen. Noe gripende liksom. Så folk skjønner alvoret. For jeg tror ikke folk skjønner alvoret altså, hvor kjipt det kan være. (Marie 16 år)

Ja faktisk! Men bare det å ha hatt litt mer fokus på det ville jo kanskje hjulpet litt. Det hjelper jo i alle fall ikke at man ikke snakker om det i det hele tatt! Så bare det at de hadde vært ja ett eller annet foredrag eller noe om nettmobbing da som alle kunne ha sett og folk kunne kanskje kommet med egne historier og ting som kunne påvirket litt da. sånn at folk får det litt inn på seg da liksom, at de får se hvordan det kan være liksom. (Sara 17 år)

På en eller annen måte lage en video som virkelig har innsikt og setter ting på spissen da, viser hvor jævlig enkelte personer kan være mot andre da. Veldig dramatisk men realistisk. Gjerne få det til slik at folk kan kjenne seg igjen i karakterene da, slik at det treffer mange da. Filmen må være oppdatert, slik som f.eks fyllekjøringsfilmer. Det kan være en start, men det er jo et evig problem. Men det kan jo være en start på og eventuelt få ned antallet da, men borte blir det nok ikke. (Tom 17 år)

Alle ni informantene ønsker mer fokus rundt digital mobbing. De fleste ønsker foredrag som blir holdt av fagpersoner som har kunnskap om digital mobbing, og foredragene måtte være gripende og vise hva mobbing på nett er og hvilke konsekvenser det kan få. Det kan tolkes som at informantene ønsker mer kunnskap om temaet, og at skolene de går på ikke har den kunnskapen og informasjonen de trenger for å kunne forebygge denne type mobbing. Flere av informantene nevnte Odin saken (Mikkelsen & Åsebø, 2014) i intervjuene, hvor de bruker han som eksempel på hvor fælt mobbing kan være. Dette kan tolkes som at ungdommer i dag er oppdatert, og at slike historier som blir satt i mediet søkelys, faktisk gir inntrykk. Utsagnene kan også tolkes som at informantene mener at vi ikke er klar over hvilke konsekvenser digital mobbing kan ha, og at det derfor er viktig å belyse dette grundigere.

Selv om alle informantene ønsket fagpersoner som kunne holde foredrag og gi mer informasjon om digital mobbing, kom det også inn forslag at elevene selv kunne stå imot mobbing på nett.

Hvis noen med status står imot. Hvis noen gidder å høre på noen som liksom betyr noe, om du skjønner. Hvis de sier ifra om at det ikke er greit. (Anna 15 år)

...Folk som er populære. At de viser at det er feil liksom. Kanskje andre også skjønner hvor teit det er. Jeg tror de (populære) kan være med å stoppe det liksom, med å vise at det er teit. (Frank 15 år)

Det informantene sier kan tolkes som at ungdommene selv er klar over at det er forskjellig makt blant jevnaldrene i skolen. Vera poengter at denne typen makt kan være med å forebygge mobbing i skolen. Dette ved at populære elever viser at digital mobbing ikke er kult. Det kan påvirke elever som ser opp til disse populære elevene som igjen kan skape en trend med at mobbing på nett er feil, og som kan være med på å få ned mobbetallene.

Noen av elevene gikk allerede på skoler som hadde forebyggende mobbeprogrammer, mens elevene som ikke gikk på skoler som hadde slike programmer ønsket dette.

Nei jeg ville tatt i bruk de organisasjonene som faktisk allerede eksisterer, for eksempel MOT. Som allerede forebygger mobbing, å lage seminar. Lage litt mer blest om det, aktualisere det. Tror mange har blitt mer obs på det etter alt som har vært i media osv. Lage litt mer liv da, gi det mer lys i dagen liksom. Folk trenger å høre hvordan det kan være, og hvordan det kan påvirke. (Vera 16 år)

Altså ønsket flere av elevene som gikk på skoler uten eksisterende mobbeprogrammer seg dette, mens de som allerede hadde forebyggende mobbeprogrammer var ikke klar over dette selv, og mente skolene ikke gjorde noe for å hindre digital mobbing. For å kunne lykkes med slike programmer, vil det være avgjørende at programmet blir gjennomført skikkelig og at elevene blir inkludert.

5.0 Drøfting

I denne kvalitative studien med dybdeintervju av ni ungdommer i alderen 15-17 år viser informantenes fortellinger til nye funn som jeg ikke har sett beskrevet tidligere, og for øvrig blir en del tidligere empiri bekreftet. Ett av funnene er knyttet til anonymitet, der anonymitet beskrives som et kriterium på digital mobbing. Ungdommene kaller det tradisjonell mobbing når avsendere gir sin identitet – sitt digitale ansikt – til kjenne på nettet. Videre påpekes det at tidsaspektet har to dimensjoner. For det ene kan den krenkende handlingen gjentas flere ganger over tid i likhet med tradisjonell mobbing, men det som skiller digital mobbing fra den tradisjonelle, er at et postet utsagn eller bilde kan ligge tilgjengelig for andre over tid. Til ytterligere forskjell fra tradisjonell mobbing beskrives digital mobbing som hovedsakelig et gruppefenomen der mange vanligvis sitter sammen om å krenke, og videre omtales digital mobbing som jentenes arena. Et annet viktig funn er at ingen av ungdommene ville sagt ifra til skolene dersom de ble mobbet på nett, og dette begrunnes med mangelfull kunnskap og kompetanse blant lærerne. Avslutningsvis påpeker ungdommene at ingen av skolene forebygger digital mobbing, og elevene selv ønsker mer fokus og åpenhet rundt fenomenet.

I dette kapittelet vil jeg drøfte informantenes utsagn og funn i analysen opp mot empiri og teori som er presentert tidligere i oppgaven. Sitatene blir ikke gjentatt. Ut fra den todelte problemstillingen: *Hvordan opplever elever digital mobbing, og hvordan mener de dette kan forebygges i skolen?* vil det være naturlig å dele drøftingen i to. Den første delen er rettet mot digital mobbing og informantenes opplevelser av fenomenet, og den andre delen vil ha et forebyggende fokus.

5.1 Informantenes erfaringer med digital mobbing

Informantenes beskrivelser av digital mobbing stemmer overens med definisjonene til Smith et al. (2008) og Willard (2007) når det gjelder at handlingen er aggressiv, slem og støtende gjennom bruk av internett eller andre digitale verktøy. Handlingen beskrives videre av informantene som godt skjult for utenforstående, og det påpekes at handlingen ofte er gjort med vilje der hovedpoenget er å henge ut og såre vedkommende. Dette kan forstås i lys av Roland & Idsøe (2001) sin beskrivelse av proaktiv aggresjon.

5.1.1 Anonymitet i digitale medier

Informantene beskriver muligheten til å være anonym som et kjennetegn på digital mobbing, og anonymiteten beskrives videre som et viktig element for å forstå mobbing på nett.

Anonymitet er ikke presisert som et kriterium i definisjonene til verken Smith et al. (2008) eller Willard (2007). Dette er derimot et eksempel på Menesini et al. (2012) sitt poeng om at begrepet anonymitet er blitt mer aktuelt for å definere digital mobbing. Informantenes utsagn i forhold til spørsmål om anonymitet kan tolkes som at det å være anonym er et krav for å kunne definere en handling som digital mobbing. Det å sende stygge meldinger til hverandre, hvor man ikke er anonym, betegnes ikke som digital mobbing, men blir heller sett på som tradisjonell mobbing. Dette fordi man vet hvem som står bak, og man bruker derfor det jeg vil betegne som sitt digitale ansikt til å stå ansikt til ansikt med offer. På bakgrunn av dette kan det virke som det ikke er arenaen der det skjer som definerer digital mobbing, men at det bestemmes av formen, slik som muligheten til å være anonym.

Informantene påpeker videre at det å være anonym på nett er svært enkelt og vanlig, og man kan enten skjule seg bak det å være anonym eller man kan opprette falske brukere. Dette har klare likheter med flere av redskapene Anti-Bully Alliance (2003) og Smith et al. (2008) nevner. Redskapene gir muligheter for misbruk og trusler med eget navn, med falskt navn eller anonymt, og dette er med og bidrar til at mobberne kan skjule seg og slippe unna. Med utgangspunkt i informantenes utsagn kan vi anta at anonymitet er et virkemiddel i seg selv i mobbing via nettet.

5.1.2 Anonymitet som makt

Samtidig som muligheten til å være anonym beskrives som et kriterium for digital mobbing, ser informantene også på anonymitet som en form for makt. Anonymiteten beskrives som en av hovedgrunnen til at mobbing på nett skjer, dette fordi man har mulighet til å skjule sin egen identitet og større mulighet for å slippe unna med handlingen. Videre bidrar anonymiteten til at mobbingen blir enklere, på den måten at det ikke krever så mye av en mobber. Til slutt beskriver informantene at anonymiteten bidrar til at mobbingen på nett blir ekstra ubehagelig, fordi man ikke vet hvem som står bak. Mobbingen blir beskrevet som et psykisk spill, hvor den anonyme mobberen sitter med makt ovenfor offeret på den måten at offeret ikke vet hvem som står bak. Dette kan føre til usikkerhet og ubehag, men betegnes også som et ekstra press på offeret. Utsagnene til informantene er et godt eksempel på

Vandebosch & Van Cleemput (2009) sitt poeng der det å skjule sin identitet er med på å skape en ubalanse i maktforholdet. Samtidig viser det at fysisk og psykisk størrelse ikke har samme betydning i digital mobbing som det Olweus (2000) og Roland (2014) beskriver i tradisjonell mobbing.

Vandebosch & Van Cleemput (2009) og Hinduja & Patchin (2009) påpeker dessuten at teknologiske ferdigheter kan ses på som en form for makt i digital mobbing. Basert på informantenes utsagn knyttet til tidsbruk, er det tydelig at ungdommene bruker mye tid på digitale verktøy. Det kan derfor knyttes sammenhenger mellom bruk og ferdigheter. Gjennom at digitale verktøy har blitt allemannseie (Auestad & Roland, 2005) og en viktig del av hverdagen, er dette med på å bidra til at ferdighetene øker. Slik sett har ungdommer gode teknologiske ferdigheter i dag, og funnene om høy tidsbruk i denne studien innebærer at teknologiske ferdigheter ikke lengre har samme betydning når det gjelder mak i digital mobbing som tidligere.

5.1.3 Tidsaspektet i digital mobbing

Informantene beskriver videre tidsaspektet i tradisjonell mobbing og digital mobbing som ulikt. Den tradisjonelle mobbingen beskrives som gjentatte handlinger over lengre tid, noe som støttes av Roland (2014) og Olweus (2000). Samtidig mener informantene at tidsaspektet i den digitale mobbingen er annerledes. I den digitale verden kan tid forstås på to ulike måter. Gjennom informantenes beskrivelser av digital mobbing viser det seg at mobbing på nett kan være at meldingene kommer gjentatte ganger over en lengre periode, altså at handlingen er repeterende. Dette samsvarer med Smith et al. (2008) sin definisjon på digital mobbing. Informantene påpeker samtidig at en enkel kommentar også kan betegnes som mobbing på nett. Dette ble begrunnet med at en melding som blir publisert på nett ligger åpent for et stort publikum, samtidig som den ligger der for alltid. På den måten kan en enkel melding bli en langvarig plage for vedkommende, og kan virke belastende fordi at den blir tilgjengelig for den uendelige offentligheten, også en selv, når som helst og hvor som helst.

I tillegg er det viktig å merke seg den store forskjellen på digital mobbing og tradisjonell mobbing med tanke på offerets tilgjengelighet og mulighet. Informantene poengterer at i den tradisjonelle mobbingen kan offeret slippet unna, ved å unngå personer og situasjoner der mobbingen skjer, noe som også beskrives av Roland (2014). Informantene understreker at

mobbing på nett ikke gir offeret denne muligheten, og at man dermed blir utsatt 24/7. Dette er i samsvar med Willard (2007) sin beskrivelse om at mobbing på nett kan skje til hele døgnet.

5.1.4 Tilhørighet og makt i digital mobbing

Informantenes utsagn knyttet til spørsmålet om bruk av digitale verktøy viser at dette er noe de bruker ekstremt mye tid på, og ungdommene opplever det som vesentlig å være oppdatert på hva som skjer til en hver tid. Samtidig viser funnene at ungdommene er opptatt av å være der jevnaldrene er, og alle bruker de samme sosiale mediene. Det kommer også frem at hvilke sosiale medier som er populært varierer med alderen, men at Facebook, Instagram, Snapchat og Twitter er de mest brukte i denne aldersklassen. Ask.fm, som beskrives som en av de største mobbeappene, ble mest brukt av yngre elever. Makt og tilhørighet er viktige stimulanser ved en proaktiv aggresjon (Roland, 2014; Roland, 2011a; Roland & Idsøe, 2001), og flere av utsagnene fra informantene kan ses i lys av tilhørighet. Det kan virke som det er nødvendig for ungdommene å være oppdatert på hva som skjer, samtidig være på de samme sidene som jevnaldrene er, for å ikke miste tilhørigheten til jevnaldrene.

Makt og tilhørighet kan også knyttes opp mot hvem mobberne på nett er, og hvem offeret for digital mobbing er. Når det kommer til hvem mobberne på nett er har informantenes beskrivelser klare likheter med Kowalski et al. (2008) og Olweus (2000) sine beskrivelser, hvor mobberne på nett beskrives som aggressive og har et ønske om å dominere andre, noe som kan henge sammen med et ønske om makt. Informantene påpeker i midlertidig at mobbing på nett er et gruppefenomen og at mobbingen sjeldent blir utført av enkeltpersoner alene. Funnene kan ses i lys av Smith et al. (2008) sin definisjon hvor han poengterer at mobbing på nett kan gjennomføres av en gruppe eller av et enkeltindivid, og er videre et godt eksempel på Dodge (1991) sin beskrivelse av proaktiv aggresjon. At mobbing på nett beskrives som et gruppefenomen kan tolkes som et ønske om tilhørighet, samtidig som det beskrives som et ønske om aksept på det som blir gjort. Gjennom å sitte sammen kan man sjekke med hverandre først at det stemmer, så man ikke risikerer å få andre imot seg i stede. Videre kan man også fordele seg, slik at offeret for flere kommentarer samtidig, som er med på å forsterke budskapet men som også er med på å skape en tilhørighet gjennom en felles front mot offeret. Dette kan ses i lys av Roland (2011a) sine beskrivelser av proaktive elever, hvor de har en evne til å få med seg andre i handlingen, og er akseptert blant jevnaldrene. Denne studien indikerer at det er i hovedsak jenter som både mobber og er offeret for

mobbing på nett, og det kan stemme overens med Roland & Idsøes (2001) forskning på at tilhørighet er særlig viktig for jenter.

Ut ifra informantenes utsagn kan det tolkes som at alle er potensielle offer for digital mobbing, både de som blir sett på som gjennomsnittlige ungdommer, men også de som betegnes som vellykkede. Funnene stemmer med andre ord ikke overens med Olweus (2000) og Kowalski et al. (2008) sin beskrivelse av et digitalt mobbeoffer, men informantene er inne på noe av det samme som Roland (2014) ved at gruppen med mobbeoffer rommer en stor variasjon. Sjalousi, misunnelse og muligheten til å trykke ned andre beskrives som drivkraften i digital mobbing, og informanter viser til disse drivkreftene for å forklare at alle kan være et potensielt offer. Dette kan ses på som en kompleks situasjon, der man kan bli utsatt for digital mobbing hvis man avviker negativt fra normalen, er normalen eller er bedre enn normalen. Informantene påpeker videre at det alltid er noe å pirke på hos en person, og at det derfor kan være vanskelig å gi en konkret beskrivelse av hvem offeret for digital mobbing er. Dette kan forstås i lys av Roland (2014) sin beskrivelse av provokasjon, på den måten at en dyktig provokatør vet hvilke knapper man skal trykke på for å få en reaksjon. På bakgrunn av informantenes utsagn kan det tolkes som at en mulighet for å fjerne makten fra mobbere kan være å ignorere meldingene man mottar, men det beskrives som vanskelig fordi alt som blir gjort eller ikke gjort klarer en dyktig provokatør å vende om til noe negativt.

Videre kan utsagnene tyde på at man har ulike roller i mobbing, både på nett og utenfor nettet. Informantenes uttaleleser viser at det er roller slik som mobber, offer men også tilskuere, som støttes av Samnøen (2014). Det påpekes at meldinger som blir postet på nett er åpent for alle, og at det kan nå et uendelig antall tilskuere. Dette kan tolkes som at tilskuerrollen har en større rolle i mobbing på nett enn i den tradisjonelle mobbingen. Flere informanter uttrykte en redsel for å stå opp for et mobbeoffer, fordi de var redd for at de selv ville bli det neste offeret. Informantene antyder med andre ord at de er redd for å gripe inn, i redsel for å miste tilhørigheten i gruppen, men også i form av redsel knyttet til makten til mobberen, hvor de selv kan bli neste offer. Utsagnene støtter opp mot utbyttet av en instrumentell aggresjon, hvor makt over offeret og tilhørighet til andre er svært sentralt. Samtidig støtter det av Ortega et al. (2009), som også antyder at vi mennesker reagerer forskjellig når vi ser digital mobbing.

5.1.5 Er digital mobbing jentenes arena?

Med utgangspunkt i informantenes utsagn kan det virke som det er jentene som både mobber

og er offer for mobbing på nett. Jentene ble beskrevet som mye slemmere og mer slø enn guttene, hvor det å kunne være anonym og skjule seg ble beskrevet som svært viktig. Funnene fra studien kan tyde på at jenter mobber oftere enn gutter på nett, noe som ikke stemmer overens med studien til Yberra & Mitchell (2004). Det viser seg også at jenter er mer utsatt for å bli offer for mobbing på nett, som støttes av både Li (2007) og Fandrem (2014). Dette kan tolkes som at jentene i større grad enn gutter benytter seg av nettet fordi de der har mulighet til å være anonym, og derfor ikke trenger å stå for det de gjør.

Guttene derimot, beskrives av informantene som tøffere på den måten at de ikke er redd for å si akkurat hva de mener, og har ikke det samme behovet for å være anonym som jentene. Informantene mente guttene ikke var redd for å vise hvem de var, og at mobbingen derfor ikke ble sett på som digital mobbing, men mer tradisjonell. At gutter mobber mer tradisjonelt enn jenter støttes av Li (2006), men strider imot forskning gjort av Yberra & Mitchell (2004). Informantene mente at man ikke mobbet på nett hvis man sto frem med navn, og det kan være en av grunnene til at de ikke var sikre på hvordan gutter mobbet på nett. Dette kan også være grunnen til at guttene jeg snakket med på skolebesøkene ikke hadde kjennskap til digital mobbing, fordi de selv ikke ser på det som mobbing på nett. Ingen av informantene hadde sett gutter mobbe på nett, og utsagnene til informantene var ikke knyttet opp mot aktuelle hendelser men basert på hva de tror og selv mener.

Med utgangspunkt i informantenes beskrivelser kan det virke som digital mobbing er jentenes arena, hvor jentene er både mer utsatt og mobber mer på nett enn hva guttene gjør. Videre kan beskrivelsene tolkes som at den tradisjonelle mobbingen relateres mer til guttene, på grunnlag av at guttene er mer direkte og ikke redd for å stå for hva de sier. Det er viktig å merke seg at studien viser at guttene også bruker nettet for å mobbe, men at ungdommene selv ikke ser på det som digital mobbing, fordi de bruker sitt digitale ansikt og ikke skjuler seg bak en anonymitet.

5.1.6 Mobbing i endring?

Det viser seg at informantene ser på digital mobbing som et problem med stort omfang i likhet med Kowalski & Limber (2007), som det var vanskelig å komme seg bort ifra, men også vanskelig å forhindre. Informantene poengterte at mobbing på nett øker, og at den tradisjonelle mobbingen minker. Det kan med andre ord virke som den digitale mobbingen har begynt å ta over en større andel av den totale mobbingen.

At digital mobbing kan være på vei til å ta over en større andel av den totale mobbingen kan ses i lys av økt digitalisering (Auestad & Roland, 2005; Roland, 2002) og økt bruk av digitale verktøy (Samnøen, 2014). Teknologien gir oss nye muligheter både i form av kommunikasjon, informasjonshenting og spredning, men gir oss også nye muligheter i form av redskaper og metoder for å utføre digital mobbing.

Videre kommer det frem at informantene mener den digitale mobbingen er verre enn den tradisjonelle. Dette begrunnes med at i den tradisjonelle mobbingen har man muligheten til å slippe unna og man er klar over hvem som står bak, noe man ofte ikke har i den digitale mobbingen (Samnøen, 2014; Staksrud, 2013). Videre mener informantene at den digitale mobbingen er verre fordi den ikke er like synlig, og at det ikke er lett å ta opp fordi det alltid finnes unnskyldinger. Dette kan igjen ses i sammenheng med den sosiale gevinsten makt i proaktiv aggresjon (Roland, 2014; Roland, 2011a; Roland & Idsøe, 2001), gjennom at mobberen får makt over offeret og dette skaper ekstra ubehag. Usikkerheten rundt hvem som står bak mobbingen, kan gi uønskede konsekvenser som for eksempel angst (Sjursø, Fandrem & Roland, 2015) og andre psykososiale vansker (Olweus & Solberg, 2006). Usikkerheten rundt hvem som står bak og muligheten til spredning til et uendelig publikum beskrives av informantene som grunnen til at digital mobbing er verre enn den tradisjonelle.

Et annet svært viktig og oppsiktsvekkende funn er knyttet til spørsmålet om hvem de ville sagt ifra til om de ble utsatt for mobbing på nett. Alle informantene var enige om at det å bli utsatt for mobbing på nett var et vanskelig tema å ta opp, men samtlige mente de ville sagt ifra til foreldrene, og dette strider imot studier gjort av Li (2006, 2007). Informantene ville sagt ifra til foreldrene fordi det ville blitt for tungt å bære alene. Det å si ifra til skolene derimot ble skildret som uaktuelt, av den enkle grunn at elevene følte skolene ikke gjorde noe når slike situasjoner ble sagt ifra om.

5. 2 Forebygging av digital mobbing

Informantene beskriver det å bli utsatt for mobbing på nett som noe usikkert og sårende, samtidig som det gir en følelse av å være alene mot alle. At informantene beskriver mobbingen på nett som et psykisk spill som kan føre til paranoia, kan ses i sammenhengen med sannsynligheten for å utvikle angst (Sjursø Fandrem & Roland, 2015) eller posttraumatisk stress (Idsøe, Dyregrov & Idsøe, 2012). Dette viser hvor stor konsekvens

digital mobbing kan få, og viser hvor viktig det er at mobbing på nett blir tatt minst like alvorlig som tradisjonell mobbing.

5.2.1 Skolens rolle

Det kommer frem i studien at bakgrunnen for digital mobbing ofte har sin rot i det som foregår på skolen fordi det er der jevnaldrene møtes og sosialiseres med hverandre, og det er der man får tak i informasjon, bilder og videre som kan brukes for å ydmyke andre. Det kommer videre frem at selve mobbingen sjelden starter på skolen, men at det ofte skjer når man har kommet hjem. Dette begrunner informantene med at man er redd for å bli oppdaget, og at det derfor ville blitt for risikabelt å starte en slik handling på skolen og at man derfor venter til man har kommet hjem. Selv om selve mobbingen ikke starter på skolen, vil den automatisk bli dratt med inn i alle situasjoner offeret er i. Mobbingen på nett har ingen grenser, og det skjer derfor ofte at mobbingen som foregår på nett blir med inn i skolen når den først har begynt. Det blir derfor en del av skolens ansvar gjennom det psykososiale læringsmiljøet (Manger, 2014, Opplæringslova, 1998).

Informantene var klar på at å si ifra til skolen om mobbing på nett, ikke ville hjelpe. Dette ble begrunnet med at skolene ikke viste hvordan de skulle ta tak i en slik situasjon. Det kan være avgjørende at skolen og lærerne tar tak i mobbing på nett på en alvorlig og konfronterende måte. En proaktiv atferd kan være svært skjult (Roland, 2014), og det kan være vanskelig for en lærer å oppdage. Det vil derfor være svært viktig at det er åpenhet for at man kan si ifra til lærere og skolen, da dette kan gi elevene en form for trygghet gjennom at de vet at skolen vil ta tak i problemet på en skikkelig måte. Med utgangspunkt i informantenes utsagn om hva skolene gjør for å forebygge mobbing, kan det tolkes som at kunnskap og kompetanse er en mangelvare. Dette kan ha innvirkning på det psykososiale miljøet for de som ikke tørr å si ifra, og det kan ses på som et brudd på opplæringsloven.

Gjennomgående gjennom hele studien kom det frem at kunnskap og kompetanse om digital mobbing var en mangelvare. For å kunne jobbe forebyggende med mobbing på nett, vil det være avgjørende at lærerne har kunnskap om hva mobbing på nett er, men det vil også være avgjørende at de har kompetanse til hvordan håndtere slike saker. Opplæringsloven poengterer at lærere og skolen har en plikt å gripe inn, men sier ikke noe om hvordan håndtere mobbingen (Opplæringslova, 1998). Det kan tenkes at hver skole burde ha egne planer og retningslinjer for hvordan håndtere saker knyttet til digital mobbing. Det kan være

betryggende både for lærerne, gjennom at de vet hvordan de skal håndtere slike situasjoner, men også en trygghet for elevene at de vet de vil bli tatt på alvor.

5.2.2 Mediekompetanse

Gjennom informantenes utsagn knyttet til tidsbruk, nettsted og egne opplevelser kan det tolkes som at de aller fleste har de ferdighetene som trengs når det kommer til å bruke digitale verktøy. Informantenes egne opplevelser er gode eksempler på flere av Willard (2007) sine metoder for digital mobbing. Det kan ut ifra intervjuene virke som mange ungdommer mangler den digitale dømmekraften (Utdanningsdirektoratet, 2012) og en kritisk refleksjon (Vettenranta, 2007) i bruk av digitale verktøy, gjennom at de ukritisk poster både bilder og meldinger på nett uten å tenke på eventuelle konsekvenser det kan få for seg selv eller andre.

At informantene beskriver mobbing på nett som enkelt, kan knyttes opp mot manglende mediekompetanse. Dette viser at ungdommer ikke er klar over hvilke konsekvenser uheldig publisering på nett kan ha, og hvilken konsekvens det kan ha for de som utsettes for det. Videre poengterer informantene at vi alle er forskjellige både psykisk og fysisk, samtidig som vi kan ha ulike holdninger. Dette mener informantene gjør at mange mobber på nett, uten at de selv er klar over det, fordi man er oppdratt med ulike holdninger og verdier. Et eksempel var baksnakking, den metoden Willard (2007) kaller denigration, hvor noen mente dette ikke var mobbing fordi de selv var vant med at man gjorde slik hjemme.

Gjennom å øke mediekompetansen (Vettenranta, 2007), digital ferdigheter (Erstad, 2010) og digitale holdninger blant barn, unge og voksne kan det bidra til en felles forståelse av hva som er rett og galt på nett. Med utgangspunkt i funnene fra studien kan vi anta at gjennom å styrke mediekompetansen, da spesielt kritisk refleksjon, digital dømmekraft og digitale holdninger, kan det ha en positiv effekt på bruk av digitale verktøy, og kanskje bidra til at alle tenker seg om før de bruker nettet til negative handlinger.

Selv om digitale ferdigheter (Utdanningsdirektoratet, 2006) har blitt en del av de grunnleggende ferdighetene, burde også foreldre logge seg på barnas liv og stå som forbilder og veiledere i hvordan bruke nettet på en ansvarlig måte. Et godt samarbeid mellom skole og hjem, kan det være med på å skape mediekompetente barn og unge, som tenker seg om før de bruker nettet som en arena for mobbing.

5.2.3 Virker programmene?

Det er viktig å merke seg at alle informantene mente skolene gjorde lite eller ingenting for å forebygge mobbing på nett, også de elevene som gikk på skoler hvor MOT og Manifest mot mobbing ble praktisert. Basert på utsagn gitt fra informanten som gikk på en skole som brukte MOT, kan det tolkes som at skolen hadde MOT de fire gangene i året det var fokus rundt det, men ikke ellers. Videre viste det seg at de informantene som gikk på skoler hvor Manifest mot mobbing ble benyttet, ikke selv var klar over at dette eksisterte eller var en del av deres skole. Gjennom studien kan man anta at disse programmene ikke har noe effekt, noe som strider imot forskning som sier det motsatte (Befring & Moen, 2010; Nordahl et al., 2006; Roland, 2011b), men som støttes av Merrell et al. (2008) og Lødding & Vibe (2010).

Det kan virke som skolene bruker disse kampanjene som en hvilepute, på den måten at de hviler seg på studiene som sier at programmene har dokumentert effekt. Gjennom informantenes skildringer kommer det frem at programmene ikke hadde et gjennomgående fokus, eller et fokus i det hele tatt, som slike programmer krever for at de skal fungere. Det å være medlem av anti-mobbekampanjer er ikke en automatisk måte å forebygge mobbing på, og slike programmer krever fokus og kunnskap gjennomgående gjennom hele skoleåret, og ikke bare i perioder. Slike kampanjer kan fort bli glemt, og det er dermed avgjørende at skolene har et fokus på programmene og jobber aktivt for at de skal fungere. Deltakelse i slike kampanjer betyr ikke automatisk at man forebygger mobbing og at det gir lave mobbetall.

5.2.4 Informantenes forslag til løsning

Informantene selv uttrykte et ønske om mer fokus og kunnskap rundt digital mobbing. Dette mente de kunne oppnås gjennom foredrag og kampanjer som viser hva digital mobbing er og hvilke konsekvenser det kan få både for offer og for mobberen. Informantene poengterte at foredragene måtte holdes av fagpersoner med god kunnskap om fenomenet, og at det var viktig at disse foredragene var gripende og realistiske, men at det likevel satte en støtt i folk, på lik linje med fyllekjøringskampanjene. Samtidig var det ønskelig med realistiske eksempler og historier med et sterkt inntrykk, i likhet med Odin saken (Mikkelsen & Åsebø, 2014). Flere av informantene nevnte Odin saken, noe som viser at ungdom følger med og at slike sterke historier faktisk setter spor. Samtidig mente flere av informantene at mange mobbet på nett uten selv å vite det, på grunn av manglende kunnskap om fenomenet, men også på grunn av de ulike holdningene og verdiene vi er vokst opp med. På bakgrunn av dette

kan en se sammenheng mellom manglete kunnskap om digital mobbing, individuelle forskjeller men også mangel på mediekompetanse i form av digital dømmekraft og kritisk refleksjon.

Informantene ytret også et ønske om at deres skoler skulle ta i bruk allerede eksisterende anti-mobbeprogrammer. Forskning gjort på de ulike programmene er uenig om det har effekt eller ei (Befring & Moen, 2010; Nordal et al., 2006; Merrell et al., 2008; Lødding & Vibe, 2010). Spørsmålet er om slike programmer faktisk har en effekt på mobbing på nett, eller om det kan være like effektiv med en skolekultur der normen i klasserommet også gjelder på nett. Med utgangspunkt i informantenes utsagn kan det virke som et gjennomgående fokus fra skolens side på digital mobbing, kan ha en påvirkning på unge på den måten at de får mer kunnskap om hva digital mobbing er og hvilke konsekvenser det kan få for mobber og offer.

Til slutt kom informantene med forslag om at elever med status kunne stå opp og imot mobbing. Informantene mente populære elever sammen med fagpersonen kunne lage gode foredrag, og på den måte være et forbilde for resten av skolen. Et spørsmål en da kan stille seg er om det er i gruppedynamikken hos jevnaldrene at kjernen ligger, og det er der man må starte for å forebygge mobbing på nett?

5.3 Kritisk blikk på egen forskning

Når det kommer til valg av metode, mener jeg dybdeintervju var det riktige valget. Samtidig kunne det vært interessant og gjort en kvantitativ undersøkelse sammen med den kvalitative. Dette kunne bidratt til flere respondenter, og respondenter fra et større geografisk område. Jeg ser videre en stor fordel i de to prøveintervjuene som ble gjennomført, da de bidro til viktige endringer i intervjuguiden.

Samtidig er sikring av kvalitet viktig, hvor ”member check” kunne vært benyttet. Det innebærer at jeg som forsker hadde latt forskningsdeltakerne ta del i analyseprosessen gjennom å gi informantene tilgang til beskrivelser og tolkninger som ble gjort (Lincoln & Guba, 1985), som kan være med å styrke påliteligheten på den måten at man får tilgang på mer utfyllende beskrivelser. Samtidig kan det resultere i en konflikt mellom forsker og deltaker, hvor deltaker ikke kjenner seg igjen der forskeren ønsker å fremstille de aktuelle resultatene. ”Member check” er ikke benyttet i denne studien, og det har gjort at jeg har vært ekstra skjerpet og observant under fremstilling av datamateriale og empiri. Selv om oppgaven

mangler bruk av ”member check” mener jeg selv å ha opptrådt etisk forsvarlig, hvor jeg har fulgt de etiske retningslinjene som NESH (2006) har satt, og at dette er med å styrke troverdigheten. Bekreftbarheten knyttes til tolkning av resultatene, og innebærer at jeg som forsker forholder meg kritisk til egne tolkninger. Det har til tider vært vanskelig å legge bort egen forforståelse, men jeg har et gjennomgående fokus på å holde meg til informantenes utsagn når jeg har tolket materialet. Det kan diskuteres om funnene fra denne studien vil være gyldig i andre settinger og situasjoner. Informantenes uttalelser kan gi oss et bilde av hvordan ungdommer opplever fenomenet digital mobbing, og det kan være at flere har lignende erfaringer. Andre kan kanskje kjenne seg igjen i noe av det som er presentert i studien, men opplevelsene vil aldri være identiske. På bakgrunn av dette mener jeg funnene i studien i stor grad er overførbare, på den måte at flere kan kjenne seg igjen i deler av studien.

Videre har en masteroppgave klare føringer for tid og omfang, som har ført til flere begrensninger. Selv om tidsrammen gjorde at studien bare har ni informanter, nådde jeg et metningspunkt, som jeg mener er en styrke i denne studien. En styrke er også knyttet til at begge kjønn er representert, og at informantene har et aldersspenn mellom 15-17 år. En svakhet i forhold til kjønn er at kjønnsfordelingen er ulik, som kan ha hatt innvirkning på funnene, da spesielt i forhold til om digital mobbing er jentenes arena. Selv om informantene er hentet fra et snevert område, mener jeg at funnene kan bidra med viktig informasjon til skoler og lærere i det forebyggende arbeidet av mobbing på nett. Funnene kan videre bidra til å sette et viktig tema på dagsorden, samtidig som det kan gi nyttig kunnskap om hvordan dagens ungdommer opplever fenomenet digital mobbing.

Studien er også begrenset i form av tekstomfang. Det kunne vært en styrke for studien med mer teori og tidligere forskning, men jeg har valgt å avgrense for å kunne gå mer i dybden av det som ble valgt. Samtidig kan det også stilles spørsmål til meg som ny og uerfaren forsker. Forskerrollen kan ikke elimineres (Dalen, 2011), men den kan minimeres. Dette er noe jeg som ny forsker har vært bevisst gjennom hele prosessen, men samtidig kunne det blitt tatt flere grep på dette punktet. For eksempel kunne en annen forsker sett på transkripsjonene, dette for å se om flere så det samme mønsteret som jeg gjorde, og på den måten også sikre kvaliteten i arbeidet.

5.4 Implikasjoner for videre praksis og forskning

Ut ifra funnene fra denne studien kan det virke som kunnskap, kompetanse, fokus og åpenhet er nøkkelen til suksess, eller i alle fall en god start. En kan anta at mer kunnskap og åpenhet både for lærere, foreldre og elever rundt fenomenet digital mobbing vil kunne ha en effekt i praksis. Dette sammen med åpenhet for å gå andre veier, slik som for eksempel elevmedvirkning i forhold til å forebygge mobbing på digitale arenaer.

Generelt ville mer og nyere forskning på fenomenet digital mobbing vært aktuelt, det gjelder spesielt anonymitet, ettersom funn fra denne studien viser at det ikke er arenaen det skjer som definerer digital mobbing, men muligheten til å skjule sin egen identitet. Samtidig sier jeg meg enig i Kowalski et al. (2008) og Fandrem (2014) som ønsker mer forskning når det kommer til kjønnsforskjeller i mobbing på nett. Denne studien viser at digital mobbing er jentenes arena, men dette kan være noe usikkert på bakgrunn av en ulik fordeling i kjønn. Mer og nyere forskning på om digital mobbing er jentenes arena kunne vært spennende og interessant. Samtidig indikerer denne studien at mobbing på nett tar mer og mer over for den tradisjonelle, som er et annet spennende felt det gjerne kunne vært forsket mer på. Til slutt kan forskning på gruppedynamikken hos jevnaldrene være relevant, dette med tanke på at denne studien viser at det er i hovedsak grupper som mobber.

5.5 Konklusjon

Funn fra studien viser hvordan dagens ungdommer opplever digital mobbing, og vi kan se flere likhetstrekk med definisjonene til Smith et al. (2008) og Willard (2007). Informantene opplever også digital mobbing som et psykisk spill og som et evig jag, på den måte at man ikke har mulighet å slippe unna og ofte ikke vet hvem som står bak. Samtidig beskrives anonymitet som et viktig kjennetegn på mobbing på nett, og betegnes videre som et grunnlag for å definere mobbingen som digital mobbing. Viser man sitt digitale ansikt, regner ikke ungdommene handlingen som digital mobbing, men mer som en tradisjonell mobbing, fordi man vet hvem som står bak.

Studien viser at mobbing via nett starter i hovedsak på fritiden, men følger offeret i alle situasjoner, både på skolen og på fritiden. Videre kommer det frem at mobberne på nett sitter i grupper, fordi det er med å skape trygghet og en form for bekreftelse for mobberne, men er også med på å skape et ekstra press på offeret. Det kommer frem at det i hovedsak er jenter

som mobber mest og utsettes mest for mobbing via nettet. Det poengteres samtidig at det er vanskelig å definere et typisk mobbeoffer, dette fordi alle er et potensielt offer. Studien viser også en enighet blant informantene om at digital mobbing er et stort problem.

Spørsmålet om hvordan forebygge digital mobbing er stort, og ikke minst vanskelig å svare på. Ut ifra informantenes uttalelser virker det som skolene ikke gjør noe for å forebygge digital mobbing. Dette begrunner de med at skolene mangler kunnskap om digital mobbing, kompetanse om hvordan håndtere situasjoner knyttet til digital mobbing, åpenhet for å si ifra og ikke minst et gjennomgående fokus angående mobbing på nett gjennom skoleåret. Vi kan derfor anta at gjennom å øke kunnskap, kompetanse, åpenhet og fokus, vil det være en god start på arbeidet med å forebygge mobbing på nett, som også er forslag informantene selv kom med. Informantene ønsket mer kunnskap og fokus rundt fenomenet, gjerne i form av gripende og realistiske foredrag. Ut ifra funn fra analysen kan det virke som digital mobbing er på vei til å ta over en større andel av den totale mobbingen, som er en viktig grunn til å rette mer fokus på digital mobbing i skolen.

6.0 Referanseliste

Aalen, I. (2015). *Sosiale medier*. Det store norske leksikon. Hentet den 17.03.2015 fra:

https://snl.no/sosiale_medier

Aalen, I. (2012). *En kortbok om sosiale medier*. Bergen, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Agatson, P.W., Kowalski, R. & Limber, S. (2007). Students perspectives on Cyber Bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41 (6), 59-60.

Anderson, C. & Bushman, B. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53, 27-51

Anti-Bullying Alliance by Goldsmith Collage, University of London (2003). *Don't suffer in silence. – an anti-bullying pack for schools*. Hentet 08.02.2015 fra:

<http://www.swlauriersb.qc.ca/english/edservices/pedresources/bullying/02.pdf>

Aronson, E. (2005). *The social animal*. New York. Freeman and company

Auestad, G. & Roland, E. (2005). *Mobbing og mobiltelefon*. I *Spesialpedagogikk*, 04, side 4 – 11.

Barnevakten. (2013). *1 av 2 barn har opplevd digital mobbing i omgangskretsen*. Hentet

21.03.2015 fra: <http://www.barnevakten.no/1-av-2-barn-har-opplevd-digital-mobbing-i-omgangskretsen/>

Barnevakten. (2014). *Bruk Hue viser at det nytter*. Hentet 21.03.2015 fra:

<http://www.barnevakten.no/bruk-hue-viser-at-det-nytter/>

Befring, E. & Moen, B-E. (2010). *Positive holdninger: ressurser for et verdig liv*.

Organisasjonen MOT under lupen. Oslo/Trondheim. Hentet 29.03.2015 fra:

http://ftp.mot.no/public/evaluering/OrganisasjonenMOT_UnderLupen_2010Forside.pdf

Buckingham, D. (2003). *Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture.*

Cambridge, Polity Press.

Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming.* Oslo:

Universitetsforlaget.

Dodge, K. (1991). *The structure and function of reactive and proactive aggression.* In

“*Childhood aggression*”. Pepler, D. and Rubin, K. Lawrence Erlbaum.

Erstad, O. (2010). (2.utg). *Digital kompetanse i skolen: En innføring.* Oslo,

Universitetsforlaget.

Fandrem, H. (2014). *Digital mobbing og forebygging av digital mobbing.* Hentet 12.02.2015

fra: <http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/digital-mobbing/>

Heinemann, P.P. (1973). *Mobbing. Gruppevold blant barn og voksne.* Oslo, Gyldendal.

Hinduja, S. & Patchin, J.W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing And*

Responding To Cyberbullying. Ca. USA: Corwin Press

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2012). *School Climate 2.0: Preventing cyberbullying and*

sexting one classroom at a time. Thousand Oaks, CA: Sage (Corwin Press).

Idsøe, T., Dyregrov, A. & Idsøe, E.C. (2012). Bullying and PTSD symptoms, *Journal of*

Abnormal Child Psychology, 40, 901-911.

Ingulfsen, L. & Gilje, Ø. (2014). *Mediekompetanse. En systematisk oversikt over studier av*

mediekompetanse i befolkningen. Medietilsynet

Katzer, C. Fetchenhauer, D. & Belschak, F. (2009). Cyberbullying: Who are the victims? A

comparison of victimization in internet chatrooms and victimization in schools.

- Journal of Media Psychology: Theories, Methods and Applications*, 21 (1), 25-36
- Kowalski, R.M., & Limbert, S.P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30
- Kowalski, R.M., Limber, S.P., & Agatons, P.W. (2008). *Cyber Bullying: Bullying in the digital age*. Ma. USA, Blackwell Publishing.
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: a research of gender differences. *School Psychology International*, 27 (2), 157-170.
- Li, Q. (2007). New bottle but old wine: a research of cyber bullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23 (4), 1777-1791
- Li, Q. (2008). Cyberbullying in schools: An examination of Learning and Technology. *Canadian Journal of learning and technology*. 34, 75–90.
- Li, Q., Cross, D. & Smith, P. K. (2012) *Cyberbullying in the global playground. Research from International Perspectives*. West sussex, UK. Wiley – Blackwell.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, Sage.
- Lysbakken, A. (2010) *Mobbing i det digitale minefeltet*. Hentet 19.03.2015 fra:
<https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/mobbing-i-digitale-minefelt/id615664/>
- Læringsmiljøsentret (2014). *Retningslinjer for å forebygge digital mobbing i skolemiljøet*. Læringsmiljøsentret, Universitetet i Stavanger. Hentet 25. november 2014, fra:
<http://laringsmiljosenteret.uis.no/getfile.php/SAF/Til%20nedlast/Mobbing-veileder.pdf>

- Lødding, B. & Vibe, N. (2010). *"Hvis noen forteller om mobbing..." En utdypende undersøkelse av funn i Elevundersøkelsen om mobbing, urettferdig behandling og diskriminering*. Hentet 22.04.2015 fra:
<http://www.nifu.no/files/2012/11/NIFUrapport2010-48.pdf>
- Manifest mot mobbing (2011). *Manifest mot mobbing 2011 – 2014. Et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende læringsmiljø*. Hentet 01.02.11 fra:
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Manifestmotmobbing_20112014.pdf
- Manger, T. (2014). *Psykososialt læringsmiljø*. Kunnskapssenteret for utdanning. Hentet 17.03.2015 fra:
<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Rapport&cid=1253994005731&language=no&pagename=kunnskapssenter%2FHovedsidemal>
- Mikkelsen, M. & Åsebø, S. (2014). *"Det hjelper ikke å si ifra, de gjør ikke noe uansett"*. *Odin ble mobbet på to ulike skoler. Han ble bare 13 år*. Hentet 22.04.2015 fra:
<http://www.vg.no/spesial/2014/odin/>
- Menesini, E., Nocentini, A., Palladino, B.E., Friesen, A., Berne, S., Ortega-Ruiz, R., Calmaestra, J., Scheithauer, H., Schultze-Krumbholz, A., Luik, P., Naruskov, K., Blaya, C., Berthaud, J., & Smith, P.K. (2012). *Cyberbullying definition among adolescents: A comparison across six European countries*. *Cyber psychology, Behavior and Social Networking*.
- Merrell, K.W., Gueldner, B.A., Ross, S.W et al. (2008). How effective are school bullying intervention programs? A meta-analysis of intervention research. *School Psychology Quarterly*, 23(1), 26-42.
- Moen, T. & Karlsdóttir, R. (red.) (2011). *Sentrale aspekter ved kvalitativ forskning*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

- NESH Forskningsetiske komiteer (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet 31.01.15 fra: <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi-2006.pdf>
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forsker*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordahl, T., Gravrok, Ø., Knudsmoen, H., Larsen, T.M.B. & Rørnes, K. (2006). *Forebyggende innsatser i skolen*. Utdanningsdirektoratet
- Norstat (2012). *Ny undersøkelse blant foreldre og barn: digital mobbing i Norge i dag*. Hentet 25. november 2014, fra http://www.newswire.no/s/filer/digital_mobbing.pdf
- NRK. (2014). *Kongen snakket om netthets i sin nyttårstale og ba oss si snille ord*. Hentet 12.03.2015 fra: <http://www.nrk.no/norge/les-hele-kongens-tale-1.12126643>
- NSD. Personverdsforbundet for forskning. *Vanlige spørsmål*. Norsk samfunnsvitenskaplige datatjeneste AS. Hentet 10.02.2015 fra: http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/vanlige_sporsmal.html
- Nærbøe, Jens (2011). "I 8. klasse er du villig til å gå over lik». Unge jenters beskrivelse av aggresjon, trakassering og mobbing på internett". *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 01, 15-23.
- Olweus, D. (2000). *Mobbing i skolen: hva vet vi og hva kan vi gjøre?* Oslo, Gyldendal Norsk Forlag.
- Olweus, Dan (2012). Cyberbullying: An overrated phenomenon? *European Journal of Development Psychology*, 9 (5), 520-538

Olweus, D., & Roland, E. (1983). *Mobbing - bakgrunn og tiltak*. Oslo: Kirke- undervisnings- og forskningsdepartementet.

Olweus, D. & Solberg, C. (2006). *Informasjon og veiledning til foreldre og andre voksne*.

Hentet 26.november 2014, fra:

<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/Program%20for%20foreldrerettleing/Temahefte/Mobbing%20blant%20barn%20og%20unge.pdf>

Opplæringslova (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*

(*opplæringslova*). Hentet 10.03.15, fra: <http://www.lovdata.no/all/nl-19980717-061.html>

Ortega, R. et al. (2009). The emotional impact on victims of traditional bullying and

cyberbullying. A study of Spanish Adolescents. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217 (4), 197-204.

Postholm, M.B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi,*

etnografi og kasusstudier (2.utgave). Oslo: Universitetsforlaget.

Regjeringen. (2015). *Kommuneoversikt. Lokalt manifest mot mobbing*. Hentet 17.03.2015 fra:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/kd/anbud-konsesjoner-og-brev/skjema/mobbestatistikk/id634462/>

Regjeringens manifest mot mobbing (2011 – 2014). Hentet 10. april 2011, fra

http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Manifest_mot_mobbing2011_2014_hefte_web.pdf

Rindal, K. (2011). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskaplig forskning og kvantitativ metode*.

Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Roland, E. (2002). *Mobbing gjennom mobiltelefon*. I *Spesialpedagogikk*, 03, side 3 – 8.

Roland, E. (2011b). The broken curve: [Effects of the Norwegian manifesto against bullying](#).

International Journal of Behavioral Development, 35(5), 389-397.

- Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi, hva kan skolen gjøre?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Roland, P. (2011a). *Problematferd i skolen. Hvordan kan pedagoger håndtere aggressiv atferd?* Stavanger, Senter for atferdsforskning.
- Roland, E. & Idsøe, T. (2001). *Aggression and bullying. Aggressive behaviour*, 27 (6), 446 – 462.
- Roland, E. & Vaaland, G.S. (2003). *Zero, SAFs program mot mobbing. En lærerveiledning.* Stavanger, Senter for atferdsforskning.
- Salmivalli, C., & Pöyhönen, V. (2012). *Cyberbullying in Finland.* In Q. Li, D. Cross, & P. Smith (Eds.), *Cyberbullying in the Global Playground: Research from International Perspectives.*
- Samnøen, Ø. (2014). *Mobbing på digitale arenaer.* Oslo, Cappelen Damm Akademiske
- Shariff, S. (2008). Cyber-bullying and girl culture. I: C. Mitchell & J. Reid-Walsh (red.). *Girl Culture: An encyclopedia.* Westport, CT. USA: Greenwood Publishing Group
- Shariff, S. (2009). *Confronting cyber-bullying, what schools need to know to control misconduct and avoid legal consequences.* New York, Cambridge University press
- Skaalvik, E.M. & Skaalvik, S. (2013). *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring.* Oslo, Universitetsforlaget.
- Sjursø, I.R., Fandrem, H. & Roland, E. (2015). Emotional Problems in Traditional and Cyber Victimization. *Journal of School Violence.*
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S.N. & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: it's nature and impact in secondary school pupils. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376-385.
- Snapchat. (2014). Hentet 23.03.2015 fra: <https://www.snapchat.com/>
- Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing. Hvem, hvor, hvordan, hvorfor og hva kan voksne*

gjøre? Oslo, Kommuneforlaget AS.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Tjora, A. (2012). *Kvalitativ forskningsmetode i praksis*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Tokunaga, S. R. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277-287

Tranøy, K.E. (2009). *Affekt*. Det store norske leksikon. Hentet 10.03.2015 fra:

<https://snl.no/affekt>

Uni Helse. (2009). *Uni Helse RKBU Vest - Olweusprogrammet*. Hentet 01.04.2015 fra

<http://www.helse.uni.no/ContentItem.aspx?site=29&ci=3445&lg=1>

Universitetet i Stavanger (2013). *Forskning for eit godt læringsmiljø*. Hentet 21.03.2015 fra:

<http://www.uis.no/fakulteter-institutter-og-sentre/det-humanistiske-fakultet/nasjonalt-senter-for-laeringsmiljoe-og-atferdsforskning/>

Utdanningsdirektoratet. *Hva er manifest mot mobbing?* Hentet 17.03.2015 fra:

<http://www.udir.no/Laringsmiljo/Arbeid-mot-mobbing/Manifest-mot-mobbing/>

Utdanningsdirektoratet (2006). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Prinsipper for opplæringen*. Hentet 15.03.2015 fra:

<http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Prinsipp-for-opplaringa/?em=true#>

Utdanningsdirektoratet (2012). *Rammeverket for grunnleggende ferdigheter. Til bruk av lærergrupper oppnevnt av Utdanningsdirektoratet*. Hentet 18.04.2015 fra:

http://www.udir.no/Upload/larerplaner/lareplangrupper/RAMMEVERK_grf_2012.pdf

Utdanningsdirektoratet (2014). *Invitasjon til å delta i årets kampanje mot mobbing. Voksne*

skaper vennskap. Hentet 18.4. 2014 fra: <http://www.udir.no/Laringsmiljo/Arbeid-mot-mobbing/Manifest-mot-mobbing/Voksne-skaper-vennskap/Voksne-skaper-vennskap-pa-nett/Voksne-skaper-vennskap-2014/>

Vandebosch, H. & Van Cleemput, K. (2009). *Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims*. Belgum, University of Antwerp.

Vitaro, F. & Brendgen, M. (2005). Tremblay, R., Hartup, W. & Archer, J. (2005).

Proactive and reactive aggression. In "Developmental origins of aggression". The Guildford Press.

Vettenranta, S. (2007). *Mediedanning og mediepedagogikk. Fra digital begeistring til kritisk dømmekraft*. Oslo, Gyldendal Akademiske AS.

Vettenranta, S. & Frantzen, V. (red.) (2012). *Mediepedagogikk: refleksjoner om teori og praksis*. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag.

Willard, N.E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats and distress*. USA, Malloy Inc

Ybarra, M.L. & Mitchell K.J.K. (2004). Online aggressor/targets, aggressors and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (7), 1308-1316.

Ybarra, M.L., Mitchell, K.J., Wolak, J. & Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to internet harassment: findings from the second youth internet survey. *Pediatrics*, 118 (4), 69-77

Vedlegg 1: Informasjonsark

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Nettmobbing og forebygging i skolen

En kvalitativ studie om elevers opplevelse av nettmobbing, og hvordan de mener dette kan forebygges i skolen.

Bakgrunn og formål

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en forskningsstudie for å fortelle om ditt syn på nettmobbing, og hvordan du mener dette kan forebygges i skolen.

Jeg er student ved NTNU i Trondheim, og går siste året på en masterutdanning i spesialpedagogikk. I forbindelse med dette skal jeg skrive en masteroppgave hvor jeg ønsker å studere elevers syn på nettmobbing og hvordan de mener dette kan forebygges i skolen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Dersom du kunne tenkte deg å delta, vil du bli bedt om å komme til et intervju hvor jeg vil stille noen spørsmål og åpne for samtale om dine meninger om temaet. Intervjuet vil bli tatt opp med en båndopptaker.

Ved deltakelse i studien vil du være med i forskning som vil kunne gi verdifull kunnskap om videre arbeid med nettmobbing.

Deltakelsen krever foreldresamtykke dersom deltakeren er under 16 år. Er du over 16 år, kan du selv bestemme om du vil delta. Ønsker du å se intervjuguiden på forhånd, er det bare å ta kontakt.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Alle opplysninger vil bli behandlet uten navn eller annen gjenkjenne informasjon og oppbevart utilgjengelig for andre enn meg og min veileder, Audhild Løhre. Anonymiteten og oppbevaringen vil være i tråd med Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) sine retningslinjer. Prosjektet er godkjent av NSD.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2015. All innsamlet data vil bli slettet innen 1. august 2015.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du ønsker å delta og har spørsmål til studien, ta kontakt med Lene Følstad på mail: lene.foelstad@hotmail.com eller på telefon: 45 42 00 51. Min veileder Audhild Løhre kan kontaktes på mail: audhild.lohre@hist.no

Samtykkeerklæring følger på neste side.

Med vennlig hilsen
Lene Følstad

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Signert av foresatte, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Innledning

- Hvor gammel er du?
- Hvilken klasse går du i?
- Hvilken skole går du på?

Bruk av sosiale medier/digital medier

- Har du egen datamaskin, mobil?
- Tilgang til internett?
- Kan du beskrive dine digitale vaner? *Altså bruk av mobil, data, internett, sosiale medier osv? Hva bruker du det til, mye, lite?*
- Hvis du skal angi et antall timer du bruker på å surfe på mobilen, sitte på data, hvor mange timer om dagen bruker du ca?
- ... og et ca antall i uken?
- Hvilke sosiale medier bruker du? *(Snapchat, facebook, instagram)*
- Hvilket sosialt medie blir mest brukt blant deg og dine venner? *Og hvorfor akkurat dette?*
- Hvordan vil du beskrive ditt forhold til sosiale medier? *Noe du bruker mye tid på? lite? Hva bruker du det til?*

Generelt om digital mobbing

- Hva tenker du når du hører ordet mobbing? *Hva er det? Hva skal til for at noe kan si at de blir mobbet f.eks?*
- Hva tenker du på når du hører ordet nettmobbing?
- Kan du forklare hva nettmobbing er slik du forstår det? *Kan du gi eksempler på nettmobbing? Er stygge kommentarer på bilder og lignende nettmobbing f.eks?*
- Tenker du det er forskjell på hvordan jenter og gutter mobber på nett? *Kan du utdype? Gi eksempler?*

Informantens syn på/erfaring med nettmobbing

- Hvor tror du nettmobbing skjer? *(facebook, snapchat, blogg, instagram, ask)*
- Hvem tror du nettmobber?
- Hvorfor er nettmobbere ofte anonyme?
- Hvem er det som blir utsatt for nettmobbing?
- Når tror du nettmobbing skjer? *(skolen, fritid)*
- Hva tenker du er årsaken til at nettmobbing skjer?
- Ser du på nettmobbing som et problem?

- Har du noen gang selv opplevd noe ubehagelig på nettet?
- *Hvis ja*, kan du utdype hva som var ubehagelig?
- *Hvis nei*, kjenner du noen som har opplevd noe ubehagelig på nettet? Kan du gi eksempler?

- Har du selv noen gang blitt mobbet på nettet?
- *Hvis ja*, kan du gi et eller flere konkrete eksempler på nettmobbing som du selv har opplevd?
- Hvordan påvirket dette deg?
- *Hvis nei*: Dersom du skulle bli mobbet på nettet, hvordan tror du det ville påvirke deg?

- Kan du gi et eksempel på noe som du ikke ser på som nettmobbing men som andre kanskje mener er nettmobbing?

Forebygging av nettmobbing

- Har skolen din noen regler for bruk av mobil/internett i skoletiden? Hvis ja, hvilke?
- Hvor mye fokus har det vært på mobbing og nettmobbing på din skole?
- Har du merket nettmobbing på din skole?
- Hvordan merker du at din skole prøver å hindre nettmobbing?
- *Hvis ja*: Hvordan mener du dette fungerer?
- *Hvis ja*: Har du noen innspill på hvordan denne kunne fungert bedre?
- Hvis du ble utsatt for nettmobbing, ville du rapportert dette til noen? *Evt hvem?*
- Hvis ikke, hvorfor ikke?

- Hvordan mener du en kan best mulig forebygge nettmobbing?
- Hvis internett og mobil ble forbudt på skolen, hvilken innvirkning ville dette hatt på nettmobbing tror du? Utdyp
- Hvis du fikk ansvaret for å sette opp tiltak for å hindre nettmobbing i skolen, hvilke tiltak ville det vært?

Vedlegg 3: Godkjenning NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Oslo Høyfjellsgate 27
N-0407 Oslo
Norge
Tel: +47 22 38 21 17
Fax: +47 22 38 21 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 969 321 884

Audhild Løhre
Institutt for samfunnsmedisin NTNU
Postboks 8905
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 22.12.2014

Vår ref: 41170 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 11.12.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

41170	<i>Nettmobbing og forebygging i skolen - en kvalitativ studie av elevers syn på nettmobbing, og hvordan de mener dette kan forebygges i skolen</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Audhild Løhre</i>
<i>Student</i>	<i>Lene Følstad</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Arkivingsdato: 22.12.2014

OSLO NSD: Universitetsforlaget, Postboks 1047 Blindern, 0407 Oslo. Tel: +47 22 38 21 17. nsd@nsd.uib.no
TRONDHEIM NSD: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47 73 30 18 10. kare.soraker@ntnu.no
MUNKED: 150, 501, Universitetet i Tromsø, 9007 Tromsø. Tel: +47 77 51 43 00. nsd@hsk.uib.no